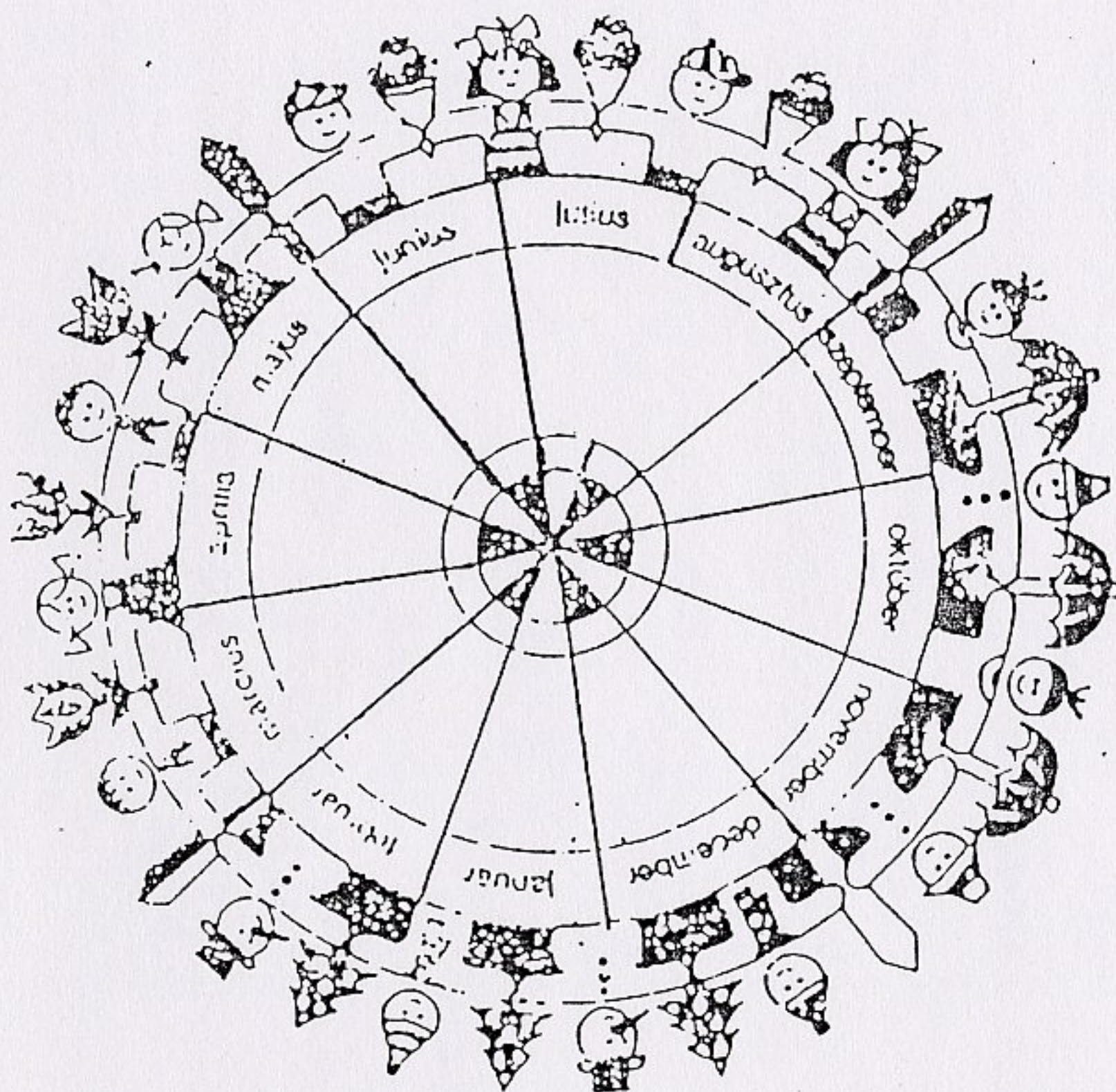

TARKAFORGÓ 13.

MÓDSZERTANI KIADVÁNY
ISKOLAI
ÉS GYERMEKKÖNYVTÁROSOKNAK

T A R K A F O R G Ó   1 3 .

Vetélkedők

Összeállította:

O l á h   R o z á l i a

Kiadja: a Deák Ferenc Megyei Könyvtár
Zalaegerszeg, 1992.

Felelős kiadó: Kiss Gábor
Megjelent: 200 példányban

TARTALOM

BEVEZETŐ.....	6
NAGY MAGYAR KÖLTŐK V.	
Magyar! Hajnal hasad! Csokonai Vitéz Mihály élete és költészete. Irodalmi vetélkedő 6-8. osztályosoknak.....	7
NAGY MAGYAR KÖLTŐK VI.	
Haza és haladás. Kölcsey Ferenc és Vörösmarty Mihály élete és költészete. Irodalmi vetélkedő 7-8. osztályosoknak.....	19
NAGY MAGYAR KÖLTŐK VII.	
Letéshem a lantot. Arany János élete és költészete. Irodalmi vetélkedő 7-8. osztályosoknak.....	36
NAGY MAGYAR KÖLTŐK VIII.	
Tarka forgó. Nemes Nagy Ágnes, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor és Zelk Zoltán költészete. Irodalmi vetélkedő 5-6. osztályosoknak	54

NAGY MAGYAR KÖLTŐK

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY

ARANY JÁNOS

KÖLCSEY FERENC

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

NAGY MAGYAR KÖLTŐK

SZABÓ LŐRINC

ZELK ZOLTÁN

WEÖRES SÁNDOR

NEMES NAGY ÁGNES

BEVEZETŐ

A Deák Ferenc Megyei Könyvtár gyermekrészlege a Nagy magyar költők című irodalmi versenysorozat újabb négy vetélkedőjének forgatókönyvét adja közre e módszertani kiadványban.

Csokonai Vitéz Mihálytól Weöres Sándorig klasszikus költőink életéről és költészetéről mérték össze tudásukat a vetélkedőn résztvevő 5-8. osztályos tanulók. Megpróbáltuk játékosan, rejtvénytípusú közelebb hozni a versenyzőkhöz a távoli korok költőit és költészetét. Tapasztalataink szerint az értékes versre ma is szükségük van gyermekeinknek érzelmi és értelmi fejlődésükhöz, esztétikai érzékenységük kialakulásához.

A költészet megszerettetéséért sokat és még többet kellene tennünk, hogy szépre és jóra fogékony ifjúság nőjön fel. E cél érdekében adjuk közre a vetélkedők anyagát, melyeket az 1991/92. tanévben rendezett meg a gyermekkönyvtár.

NAGY MAGYAR KÖLTŐK

V.

MAGYAR! HAJNAL HASAD!

Csokonai Vitéz Mihály élete és költészete
Irodalmi vetélkedő 6-8. osztályosoknak

Bevezetőül hallgassuk meg irodalmi vetélkedőnk címadó versét: a Magyar! hajnal hasad! című költeményt.

Csokonai Vitéz Mihály a XVIII. század végén élt és alkotott, irodalmunknak talán a legszerencsétlenebb sorsú költője. Az alkalmi versek, melyeket megélhetésének kényszere íratott vele korában, szinte teljesen eltakarta igazi arcát: a felvilágosodás hívét, az egész nemzet haladását szíven hordozó művelődéspolitikust, szerzőt és gondolkodót. Az ő népiességét fejlesztette tovább Petőfi Sándor és Arany János a XIX. században, a XX. század elején Ady Endre, Móricz Zsigmond "ébresztik" emlékét.

1. feladat

Csokonai Vitéz Mihály életére jellemző állításokat más költőkre igaz állításokkal kevertük össze. Az ismerős játékból azt kell megállapítanotok, hogy mely állítás igaz Csokonaira. A költők nevét írtok a megfelelő állítások mellé!

- 1) Azok közé tartozik, akik hazájuk irodalmában a legtöbb versformát használták.
- 2) Hazájában legalább egy művét mindenki ismeri.
- 3) Írt színdarabokat, készített színdarabfordításokat.
- 4) Fordításai közül kiemelkedik a legnagyobb angol drámaíró két drámájának fordítása.
- 5) A magyar költészetben a népiesség egyik előfutára volt.
- 6) Tanári pályáját is hivatásának tekintette.
- 7) Irodalmi lapot szerkesztett, de nem tudta sokáig fenntartani.
- 8) Sokat járta hazáját és írt azokról a tájakról, ahol megfordult.
- 9) A holnaposok vezető alakja volt.
- 10) Több verse miatt összeütközésbe került a hatóságokkal.

(10 pont)

Válasz: 1) 3) 5) 7) Csokonai Vitéz Mihály
2) Kölcsey Ferenc
4) Vörösmarty Mihály
6) Arany János
8) Petőfi Sándor
9) Ady Endre
10) József Attila

Csokonai Vitéz Mihály Debrecen legnagyobb költője. Itt született, élt és ide tért vissza meghalni. A híres Debreceni Kollégium diákja és tanára volt, de a kollégium vasfegyelmét soha nem tudta megszokni.

2. feladat

Milyen volt Csokonai korában a Debreceni Kollégium iskolarendszere?

(10 pont)

- Válasz: 1) Alsó tagozat (2 év)
2) Felső tagozat (6 év)
1. osztály – deklímisták
2. osztály – konjugisták
3. osztály – grammatisták
4. osztály – szintaxisták
5. osztály – poéták
6. osztály – orátorok
3) Főiskola

Csokonai nagy gondolati versei közül kiemelkedik Az estve. Hallgassuk meg ezt a költeményt hanglemezeiről!

3. feladat

Az 1. számú borítékban látható "Szabadságfa" Csokonai életének és költészetének meghatározó, tragikus élményét idézi fel. Mit olvashatunk le a képről, mire utal a Szabadságfa?

(3 pont)

Szemléltetés: hanglemez – Básti Lajos verset mond (A/2); az 1. számú borítékban a Szabadságfa képe.

Válasz: A "Szabadságfa" a Martinovics-összeesküvés bebörtönzött és kivégzett résztvevőit ábrázolja (1795). Csokonai ott volt a budai Vérmezőn, amikor az elítélteket kivégezték.

Debrecen nem tudta és nem akarta költőjét eltartani, sokszor vándorlásra kényszerült, pártfogóinál, barátainál talált támogatásra. Életének ezt az időszakát idézzük most fel videofilm segítségével.

Szemléltetés: video – Irodalmi barangolások IV. "E hely poétának való..." (részlet).

4. feladat

Írjátok le azokat a helységneveket, verscímeket, Csokonai támogatóinak, kortársainak nevét, akik a filmben szerepeltek. Mikor járt Csokonai Somogyban?

(15 pont)

Válasz: Helységnevek: Kaposvár, Csököly, Hedrehely, Nagybagom, Kisasszond, Csurgó.

Címek: A magánossághoz, Jövendölés az első iskoláról a Somogyban, Dorottya (komikus eposz).

Támogatói, kortársai: Gróf Széchényi Ferenc főispán, Kis Bálint lelkész, Szokolai Dániel — debreceni diáktársa, Gaál László — csurgói diákja, Sárközi István — bajomi földbirtokos, Pálóczi Horváth Ádám költő.

Csokonai 1798-99-ben tartózkodott Somogyban.

5. feladat

Csokonai költészetére jellemző a felvilágosodás, a rokokó, a szentimentalizmus és a népiesség. Magyarázzátok meg ezeket a fogalmakat!

(8 pont)

Válasz: Felvilágosodás — a 17-18. században a polgári fordalmakat előkészítő, a tudományok fontosságát hirdető, racionalista eszmeáramlat.

Rokokó — a kecses formákat kedvelő, mesterkélten idilli hangulatú stílusirányzat a 18. században.

Szentimentalizmus — az érzelmességet, érzelgősséget kedvelő 18. századi és 19. század eleji irodalmi és művészeti irányzat.

Népiesség — a nép megnyilvánulásait, sajátosságait követő stílusirányzat.

6. feladat

Hallgassuk meg Csokonai Vitéz Mihály négy versét: A Reményhez, Szerlemdal a csikóbőrös kulacshoz, A boldogság, A magánossághoz címűeket. Írjátok le, hogy az előző feladatban szereplő négy irányzat közül melyik jellemző leginkább az elhangzó költeményekre.

(6 pont)

Szemléltetés: hangplemez — Magyar költők 41.

Válasz: A Reményhez — rokokó, szentimentalizmus
Szerелеmdal... — népiesség
A boldogság — rokokó
A magánosságához — felvilágosodás, szentimentalizmus.

7. feladat

A kiteszített, otthonra nem találó költő keserűségét visszhangozza az a vers, melynek a kéziratát a 2. számú borítékban találjátok. A vers két változata is megtalálható Csokonai életművében. Mi a címe az első változatnak, s az átírt versnek?

(2 pont)

Szemléltetés: A 2. számú borítékban a vers kézírata.

Válasz: A füredi parton — A tihanyi ekhóhoz.

Csokonai színpadi művei több mint 200 évvel ezelőtt íródtak. A korabeli nyelvezet, szófordulatok a mi fülünknek kissé idegenül hangzanak.

8. feladat

A 3. számú borítékban levő színdarab-részleteket Az özveggy Karnyóné s a két szeleburdiak című színművéből választottuk. A részleteket jól érthetően, helyesen hangsúlyozva olvassátok fel! Ügyeljete a szép kiejtésre és a szöveghű felolvasásra.

(max. 5 pont)

Szemléltetés: 3. számú boríték.

Sok magyar költő Csokonai Vitéz Mihályt tartotta költői elődjének, művek sorában ismerték el költői nagyságát.

9. feladat

Mely nagy magyar költők idézték meg Csokonait a következő részletek alapján? Segítségül a költők monogramját is megadjuk.

Meg hát az Ifju vér pe'seg és öröm
Orákat ígér, mit zsugorogsz ígyünk
Jer egy palatzk édes Tokájert
Majd eleget nem iszunk ha nem élünk.
(F. M.)

Sentimental darabjainak legszebbjeik mellett hidegen marad a szív, de minőn makacsul tréfál, 's a' népnek tonusában lépelő, lehetetlen azon genialis szökdellést benne el nem ismerni, melly a' való vocatióinak bélyegét hordozza.

(K. F.)

Egy kálomista pap s Csokonai
Egymásnak voltak jó barátai.
Kilódul egyszer Debrecenből,
S a jó barát előtt megáll,
S: ihatnám pajtás: így kiált föl
Csokonai Vitéz Mihály.

(P. S.)

Egy századdal előbbre lássak,
S lássam, aki engem idéz.
Szomorú sarjamat hadd lássam,
Aki ismét Vitéz, Vitéz.

(A. E.)

(4 pont)

Válasz: Fazekas Mihály, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Ady Endre.

Felhasznált irodalom

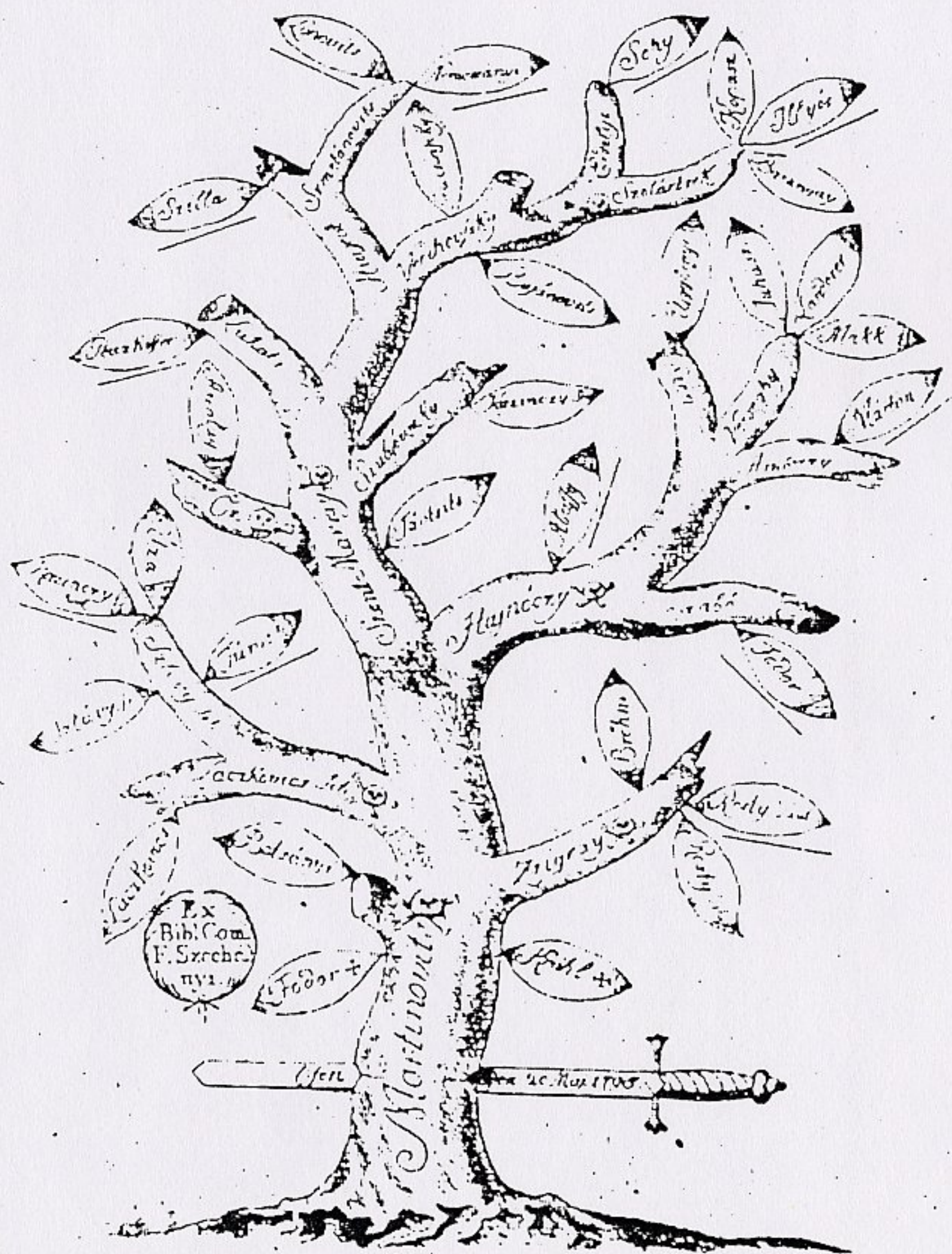
Bertók László: Így élt Csokonai Vitéz Mihály. Bp. 1973, Móra Kiadó.
Csokonai koszorúja: Magyar költők versei Csokonairól. Debrecen, 1973.
Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez. Bp. 1977, Móra Kiadó.
Csokonai Vitéz Mihály: Válogatott írások. Bp. 1973, Móra Kiadó.
Hársing Lajos: Irodalmi játékok. Bp. 1984, Tankönyvkiadó.

Felhasznált hanglemezek és videofilm

Az estve = Básti Lajos verset mond. A/2.
A Reményhez, Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz, A boldogság, A magánossághoz = Magyar költők. 41.
"E hely poétának való" (videorészlet) = Irodalmi barangolások. IV/2.

Melléklet a 3. feladathoz

Die, deren Namen weiterzogen als mit den Strich —, sind abtrudelt worden.
C. L. S.

17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538

A' val' innen p' orakir' volat.
 Heg fel' Eitel ellenem,
 Lidzoin! parjához hajolok:
 El' micsell' agyem,
 A midőn már el' y vegre
 Egy rohammal rám mint elengedtem!
 De hozád hisz vale...

Oh Tihana! siapa do' laanya.
 Bally ki gens raged koiul:
 Ego dia i' lort e' lly angis kalya,
 Datoe, e' lly e' lly ul.
 I' a' palyany wola' lly penggen
 i' e' lly e' lly kemonjien
 Ego magenot arwa. Gw. i'.

Mig ad, li's bu^{day}
A' wotogag' de jain,
I gaudama & a' uer, pance-bud
Wutusen e' baryain;
Laddy en iir Juma Jerod,
'E re, e' mis e' nen bud,
Verd hi tango "bergeden."

Melléklet a 8. feladathoz

I.

A Karnyónét Csokonai 1799-ben írta a Somogy megyei Csurgón, ahol másfél esztendeig helyettes tanárként működött. Mindössze kilenc diákja volt a rosszul ellátott, egy tantermes gimnáziumban, de olyan felkészüléssel tanította őket, mintha egyetemi előadásokat tartott volna. Diákjai előadásában került színre a Karnyóné, negyedik és utolsó színműve, amely feltűnően érettebb, színpadra termettebb, mint három diákori színjátéka (Cultura, A méla Tempefői és Gerson du Malheureux). Vérbeli komikus jellemeket és jó sodrú, érdekkeltő cselekményt állított színpadra a Karnyónében; ez még ebből a kivonatos formából is kitűnik.

Itt elhagytuk Tiptopp másik cselszövényét (a darabban ugyanis a lottéria hamisítással párhuzamosan, Boris segítségével, Karnyónénál is befeketíti vetélytársát), és mellőztük Lázár boltossegéd és a minden lében kanál Kuruzs fűzfapoéta alakját; és kissé szelídítettük az eredeti írás borsos, ma már talán durvának ható kitételeit, de ami a mű erenye, ereje, azt igyekeztünk a rövidített iskolai előadásra is megőrizni.

A színrevitel nem kíván sok kelléket. A színpadképet a darab elején vázoltuk. Fontos a szereplők mozgásának összehangolása. Legjobb, ha a színpad egyik oldalát használjuk "bemenetnek", tehát erre távozik, aki a boltból a ház belsejébe megy (Karnyóné, Boris, Samu), illetve innen lép be, aki bentről jön a boltba; a színpad másik oldalát használjuk az utcai be-, illetve kijáratnak. A költő legjobb, ha hátulról, a színpad közepéről lép be, és arra távozik; ha erre nincs lehetősége, használja az utcai "ajtót".

A két "szeleburdi" jelmeze a darab szövegében jól le van írva; mind a kettő nevetséges figura, az egyik a német, a másik a francia divat túlzó majmolója. Karnyóné a vidéki idős asszonyok sötét ruháját, fejkendőjét hordja, Boris rakott szoknyában, egyszerű vászon ingvállban jelenhet meg. Samu megjelenésében hangsúlyozni lehet a féleszűt: elhanyagolt ruházat, lógó haj, lefittyedt harisnya, cipő csak az egyik lábán. Karnyó uram kopottan, akár toprongyosan állíthat be, egy szakadt köpönyeg némi ócska ruha fölötte jól megteszi. A költőről tudjuk, hogy csurgói tanítóskodása idején, ruháiból kikopva, háziasszonya elhunyt férjének az öltönyét hordta, ami lötyögött rajta; azonban nem sokkal a Karnyóné előadása előtt, fizetése előlegéből, zsinóros mentét és hozzá való nadrágot csináltatott. Ez leginkább fekete lehet, csizma illik hozzá.

A játék legyen vidám, pergő, felszabadult; a bolondozás, a komikus túlzás is helyénvaló lehet — igazában semmit sem szabad "komolyan" venni, sem Karnyóné kétségbeesését, sem Tiptopp halálát, sem Lipit-

lotty öngyilkosságát — de feltétlenül komolyan kell venni, jól megérteni és tisztán, érthetően mondani a szöveget!

II.

A szín berendezése mindössze egy régimódi kis asztal és két szék, a háttérben egyszerű ágy.

Költő (belép, meghajol a közönség felé): Urak, asszonyságok! Hallottátok hát az imént, mire haladtak tanítványaim itt, a csurgói iskolában az eltelt esztendő alatt. Látjátok e teremnek állapotját, tudjátok, hogy bizony szenvedtünk szükségét könyvekben, írószerszámokban, télen tűzrevalóban, de ez nekik nem szegte kedvüket, és én is igyekeztem tehetségem szerint okítani őket a költészetben, a szép és hasznos tudományokban. Most a fárasztó vizsga után üdítsük lelkünket mindnyájan egy bolondos színijátékkal, mit jómagam szedtem komédia formára, és tanítványaim játszanak el tüstént. Én ugyanis erősen hiszem, hogy a színijáték, ez a hazámban még oly fejletlen és sokak által megvetett mesterség, egyik legfőbb eszköz az elmék és lelkek pallérozására. És ha szemlélni hasznos a teátrumi előadást, mennyivel épületesebb a serdülő gyermeknek, ha maga is játszhat benne! Nem csupán a csinosabb mozgást, a társaságban való kellemes viselkedést tanulja meg a színen ágálással. Érzékenysége is csiszolódik, amikor más-más személyek álcáját öltve magára, mások örömét, bánatát keveri ki a maga érzéseinek palettáján.

III.

Lipitlotty: Azt álmodtam a más éjjel, hogy két macskát árultam, három dáma majd megveszett érte, úgy kérte húsz krajcáron. Valami vén-asszony odajött, huszonhármát ígért érte. Már éppen neki akartam adni, de csak egy poltúra volt nála. A macskákat felvettem a vállamra, és... de isz a többi nem tartozik a lottériára. Csak azt akartam mondani, hogy én a számokat így álmodtam meg — egy poltúra, két macska, három dáma, húsz krajcár és ismét huszonhárom krajcár. A macskákat csak cirókáltam, egyszerre felserkentem.

...

Tipptopp: Csak rohanj, Hübelebalázs, a markomban vagy! A lottéria-hivatalban jó ismerősöm az expeditor, néhány forintért megteszi ne-

kem, hogy a te számaidat rakja ki az ablakba, mintha azok jöttek volna ki a húzáson; később majd kicseréli, mintha tévedés lett volna. Addigra ez a bolond Lipitlotty elhiszi, hogy felvitte isten a dolgát, kiadja útját a vénasszonynak; ahogy a kevély lelkit ismerem, még jól oda is mondogat neki. És akkor ki marad a porondon? Kinek jut Karnyóné aszott keze meg a néhány ezer forintocskája? (Kezét dörzsöli.) Ki másnak, mint az elmés nemes Tiptopp úrnak! De most sietek, hogy a Lipitlotty inasát megelőzzem. (Indulni akar.)

IV.

Lipitlotty: Hahaha! Csak látom, hogy szerencse fia vagyok én! Ehol, míg szegény legényként kellett parádéznom, ez a vén bolond Karnyóné a bőséig tartott ruhával, pénzzel; azt gondolta a nyomorult vén banya, hogy én őtet szeretem; szerette pedig a lidérc. Egy ilyen legény, aki az ifjába is válogathat, egy olyan világrútját — hahaha! (Letelepszik az egyik székre.) Boldog isten, be meg tud az ember bolondulni a szeretet miatt! Már hiszen ha valami érzékeny virágjában, tűzében lévő leánykán esne, annyira csak nem csudálnám, de a vén bolond Karnyóné! Csak gondolja el az ember! Hisz egyidős az országúttal, melegsége is csak annyi van, mint a nyári kályhának. Hogy hitt nékem a bolond! Azt gondolta, fenéig tejfel vagyok, pedig szakállamra mondom, inkább venném feleségül a kanizsai csonka tornyot. Dejszen most megtanulhatja az én példából, mennyit hihet akármely banya is a fiatal legénynek! (Lottócéduláját csókolgatja.) Oh, édes számjaim! 25 ezer forintot érő kedves számjaim! Ti szabadítottok meg engemet attól az alacsonyságtól, hogy a vén Karnyónénak pénzért hízelkedjem. Áldott lottéria, áldott volt, aki feltalált, nyugodjon békével még a haló földjében is! Oh, édes számjaim, kedves számjaim! Most mindjárt postára ülök, s megyek Budára! Megyek, és miért? Oh, áldott szerencse, azért a 25 ezer forintért. De hát Karnyóné? Ott üsse a guta! Most már tyúkpásztornak sem venném be. Hahaha! Már előre nevetem, majd perel magába a vén tátos: de kukkanni se mér a 25 ezer forintos Lipitlotty úr előtt.

V.

Karnyóné (egyedül maradva, keservesen feltápászkodik): Jaj, jaj, te ördögök edénye! Jaj, fejem, jaj, vékonyom; jaj, jaj, szegény férjem, az isten nyugosszon meg! Te akasztófárávaló! (Az ágyra rogy.) Jaj, átkozottak! Bizony mind elhagynak! Bizony kétségbe kell esnem! Ehol, biz úgy maradok, mint a felmagzott saláta közt az ijesztő. Én nem tudom, mit néznek bennem, hogy olyan vénnek tartanak, hiszen az

isten sokakat megáld tartós ifjúsággal; én legalább nem vagyok olyan megvetésre méltó, ha nem hiszik, próbálnák meg — de a világ tele van balítélettel. (Ökleit rázza a kijárat fel.) Te, te elnyered még méltó jutalmadat! Engemet elhagytál, engemet megcsúfoltál, az ég büntessen meg téged, és kellete korán vágjon ki az élők sorából! De mit mondok? Hitetlen, élj te, élj! Mert én téged most is szeretlek, én inkább meghalok! Meg én, vesszek el, ha meg nem halok! Oh, uram, hozd el az én órámat, ennyire meg vagyok csúfolva!

VI.

Lipitlotty: Megérdemelte a gazember! A expeditort megvesztegette, hogy az én elámításcmra tegye ki egy-két óráig az én számjaimat; azután, mintha tévedésből esett volna, a valósággal kijött számokat rakja ki. Így engemet rettenetes galibába kevert, mind magamra, mind erre a jólelkű asszonyságra nézve. Sümegen vettem észre megcsalattatáscmat: ott a stáción új postalovakat akartam váltani, s hát látom, egészen más számok vannak kitéve; azonnal visszafordultam, s hát látom, hogy itthon is már azok a számok vannak kitéve. Már minden tudva van előttem, megérdemlette a halált! Még egyszer agyonlövöm. (Belelő a földön fekvőbe.) De hát az asszony aluszik? Vagy csak tetteti?

— EMLÉKLAP —

.....
helyezett

.....
Általános Iskola tanulóinak

A Deák Ferenc Megyei Könyvtár Gyermekrészlegében
a Magyar! hajnal hasad!

Csokonai Vitéz Mihály élete és költészete
című irodalmi vetélkedőn való eredményes részvételért.

Zalaegerszeg, 1991. november 29.
.....

NAGY MAGYAR KÖLTŐK VI.

HAZA ÉS HALADÁS Kölcsy Ferenc és Vörösmarty Mihály élete és költészete Irodalmi vetélkedő 7-8. osztályosoknak

Vetélkedőnkön nagy reformkori költőinkre emlékezünk. 200 éve, 1790-ben született Kölcsy Ferenc, nemzeti himnuszunk költője; 190 éve, 1800-ban született Vörösmarty Mihály, a magyar líra klasszikusa.

Vetélkedőnk címe Haza és haladás, mely a reformkor jelmondata volt. A reformkor nemzeti életünk egyik legszebb, felívelő, forradalomba és szabadságharcba torkolló korszaka. "A nemesség a fokozódó gazdasági kényszer, a parasztmegmozdulások nyomán, önnön érdekeitől is mozgatva, az 1820-as évek elején a Szent Szövetség ellen Európa-szerte fellángolt-megmozdulásoktól is indítva rálépett a polgári haladás útjára. Fokozatosan felismerte a nemzeti függetlenség és a belső társadalmi haladás összefüggéseit, mintegy maga is átformálódva – átalakulva, az alig létező polgárság szerepét mintegy átvéve a nemzetté válás e sokban heroikus pátoszú korának vezető osztálya lett. Megelevenedett a politikai élet, valódi jelentőségre tettek szert az országgyűlések... Megindult a Pest-Buda magyarosodása, fővárossá válása, kialakult a magyar kultúra intézményrendszere, megnyílt a nemzet színháza, napilapok és folyóiratok indultak, ha lassan is, erőre kapott a honi ipar – nemzet született ezekben az évtizedekben." (Az ember élete. 323. p.)

1. feladat

Idézzük fel ezt a történelmi időszakot képekkel! Milyen jelentős eseményt ábrázolnak az 1. számú borítékban levő képek?

(10 pont)

Szemléltetés: az 1. számú borítékban található képek.

- Válasz:**
- 1) A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása
  - 2) Megjelenik Széchenyi István műve, a Hitel, a reformok programjával
  - 3) I. reformországgyűlés (1832-36)
  - 4) 1838. A nagy pesti árvíz
  - 5) A Lánchíd alapkövetétele (1842)
  - 6) A Nemzeti Múzeum épülete
  - 7) Az első pesti Nemzeti Színház
  - 8) A pest-váci vasútvonal megnyitása 1846-ban
  - 9) A pest-szolnoki vasútvonal megnyitása 1847-ben
  - 10) A Pilvax kávéház

2. feladat

A jelentős történelmi időszakban nagy tudósok, irodalmárok, politikusok váltak igaz hazafivá.

a) A következő nevek mellé írjátok oda, hogy a közelet mely területén alkottak maradandó értékeket a reformkor nagyjai!

1) Széchenyi István	(d)	11) Barabás Miklós	(k)
2) Wesselényi Miklós	(v)	12) Vörösmarty Mihály	(c)
3) Kazinczy Ferenc	(f)	13) Kőrösi Csoma Sándor	(m)
4) Kisfaludy Károly	(e)	14) gr. Battyány Lajos	(o)
5) Kölcsey Ferenc	(g)	15) gr. Teleki László	(n)
6) Deák Ferenc	(a)	16) Petőfi Sándor	(p)
7) Kossuth Lajos	(i)	17) Jókai Mór	(r)
8) Erkel Ferenc	(h)	18) Vasvári Pál	(s)
9) Eötvös József	(l)	19) Arany János	(t)
10) Liszt Ferenc	(j)	20) Katona József	(b)

(0,5-0,5 pont)

b) Készítsétek el a reformkor felsorolt nagyjainak tablóját! A 2. számú borítékban helyeztük el a politikusok és művészek arcképeit. Írjátok a képek jelét az a) feladatban szereplő nevek mellé! A tablón általatok meghatározott szempontok szerint csoportosíthatjátok a képeket.

(A képek és nevek társítása 0,5-0,5 pont, tábló 5 pont)

Szemléltetés: a 2. számú borítékban a reformkor nagyjainak képei.

Válasz:	1) politikus	11) festő
	2) politikus	12) költő
	3) író	13) nyelvtudós
	4) író	14) politikus,
	5) költő	15) politikus, író
	6) politikus	16) költő
	7) politikus	17) író
	8) zeneszerző	18) politikus, történetíró
	9) író	19) költő
	10) zeneszerző	20) drámaíró

3. feladat

Vetélkedőnk következő feladatával kapcsolódunk a Nagy magyar költők sorozat korábbi versenyeihez. Vörösmarty Mihály és Kölcsey Ferenc életére és költészetére vonatkozó megállapításokat összekevertük egy harmadik költőre utaló állításokkal. Mely megállapítás vonatkozik Köl-

cseyre s mely Vörösmartyra, melyik állítás egyikükre sem? Ki a harmadik költő?

- 1) Hazájában legalább egy művét mindenki ismeri.
- 2) Népe legzeneibb hangzású mesejátékát ő írta.
- 3) Két közismert versének a címében is előfordul hazája egyik legnagyobb hősének a neve.
- 4) Egy irodalmi műfajban ő a klasszikus példa.
- 5) Fordításai közül kiemelkedik a legnagyobb angol drámaíró két drámájának fordítása.
- 6) A fővárosba került, de valójában sosem szakadt el a falusi élet-től.
- 7) Három költőről írt bírálatot, a két legnagyobbnak a tehetségét nem ismerte fel.
- 8) Életének jelentős részét falusi magányban töltötte.
- 9) Tanárnak is kiváló volt.
- 10) Egy ideig hazája irodalmi életének vezéralakja volt.
- 11) Az országos közéleti szereptől való visszavonulását barátai nemzeti gyásznak tekintik.
- 12) A nyilvánosság elé került első két hosszabb terjedelmű verses epikai művével egyaránt első díjat nyert.
- 13) Drámái: kora stílusirányzatának jellegzetes alkotásai.
- 14) Az allegória egyik legjelentősebb művelője volt egy olyan korszakban, amikor nem lehetett nyíltan írni.
- 15) Egyik verse belekerült hazája egyik nemzeti operájába.

(10 + 1 pont)

Válasz: Kölcsey Ferenc - 1, 3, 7, 8, 11,
Vörösmarty Mihály - 2, 5, 10, 13, 15,
Arany János - 4, 6, 9, 12, 14,

4. feladat

Vörösmarty Mihály részese és kifejezője volt nemzeti életünk egyik legszebb korszakának, a reformkornak, s átélője, legnagyobb művészi megszólaltatója történelmünk egyik legsúlyosabb katasztrófájának. Életét, költészetét meghatározzák a reformkori változások, a kitörő forradalom és szabadságharc s az önkényuralom évei. Emlékét videofilm segítségével elevenítjük fel. Életének korai és késői szakaszából választottunk két filmrészletet. A film megtekintése után válaszoljatok a következő kérdésekre!

- 1) Tolna megye mely falujában élt a Perczel-család, ahol nevelőként élt és dolgozott Vörösmarty Mihály?
- 2) Mikor írta a filmben elhangzó A vén cigány című költeményét?

(2 pont)

Szemléltetés: Video: Irodalmi barangolások II/3, IV/3. - részletek.

Válasz: 1) Börzsöny (ma Bonyhád külterülete).

2) 1854-ben írta, 1855-ben jelent meg a Pesti Naplóban.

5. feladat

Vörösmarty Mihály néhány versének keletkezési körülményeiről szólnak a következő mondatok. Nevezzétek meg a költeményeket!

- 1) Az 1832/36-os országgyűlés reformszellemével szemben a megriadt kormány terrorisztikus intézkedésekkel válaszolt. Az erdélyi országgyűlést 1835-ben királyi leirattal oszlatta fel. Wesselényi Miklóst felségsértési vád alá helyezte. 1836-ban feloszlatta az országgyűlést, lefogatta az ellenzéket támogató országgyűlési ifjúság vezetőit, elfogatóparancs készült Kossuth ellen. A vers erre a kiélezett helyzetre való időszerű válasz volt.
- 2) 1829-ben a keszi kertben kezdi el írni legszebb drámai költeményét. Már 1821-ben Börzsönybe kérette Gyergyai Albert Árgirus királyfiról szóló széphistóriáját. Újra előveszi, gyönyörködik és szomorkodik Vörösmarty. Mintha csak maga volna a mesebeli Árgirus, aki a földön hiába keresi a boldogságot, a beteljesült szerelmet, Tündérországba kell bolyongania érte. Mintha az egész emberiség hasonlítana a királyfihoz, miközben boldogságát keresi.
- 3) Hosszú ideje zsongott a költőben két verssor, s talán sohasem lett volna belőle vers, ha Perczel Etelka 1833 nyarán férjhez nem megy. Ez a két sor:
Hervadása liliumhullás volt:
Ártatlanság képe s bánaté.
- 4) Vörösmarty Mihály, aki művek egész sorában hirdette az ábrándok egyedül üdvözítő voltát, amikor Csajághy Laura igenje mellé szerelmese szívét is megnyerte, ebben a versében az ábrándok hiábavalóságáról elmélkedik:
Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába:
Egész világ nem a mi birtokunk;
- 5) 1844 nyarán meglátogatja az Akadémiai Könyvtár könyveit rendszerező Toldy Ferencet. Jár-kelet a könyvtárban, kézbe vesz egy-egy könyvet, belelapoz, beleolvas, leteszi, másikat emel fel. Közben megjegyzéseket tesz, lehangelő kritikát mond a könyvek hasznáról. Később egy hosszadalmas és unalmas akadémiai ülés alatt a Toldynak fejtegetett gondolatokból megírja ezt a versét.

(5 pont)

Szemléltetés: Meghallgatjuk a Gondolatok a könyvtárban című verset.

- Válasz: 1) Szózat
2) Csongor és Tünde
3) Szép Ilonka
4) A merengőhöz
5) Gondolatok a könyvtárban

6. feladat

Benedek Elek írta Kölcsey Ferencről a következőket: "A költői és hazafiúi ihlet ritka szerencsés pillanatában írta Kölcsey a Himnuszt. Ám a Himnusz költője nem csupán ezzel az egy költeményével tette halhatatlanná a nevét. Az ő élete... követendő példakép marad."

Kölcsey Ferenc életrajzából néhány részletet kiragadunk. A hiányzó szavakat (évszámok, nevek, verscímek) kell beírni a kipontozott helyekre.

"Ott született Erdélyben, Közép-Szolnok megye ..... nevű községében, 1790. augusztus 8-án. Mélabús, borongó kedvű lett a gyermek, s az is maradt egész életében. De elkövetkezett a tanulás ideje, s az anyás gyermeket viszik ....., a kollégiumba. A serdülő ifjút már észreveszik tanárai, látják, hogy tehetsége nem közönséges, s olvasottságával meg éppen kivált társai közül. .... temetésén látta először Kazinczyt a tizenöt éves diák. Midőn Kölcsey 1810-ben ..... ment, neve már nem volt ismeretlen, mert Kazinczynak volt arra gondja, hogy aki-ben csak valami tehetséget felfedezett, annak a nevét közölje író-társaival. Mint patvarista, ha nem is jó kedvvel, de lelkiismeretesen végezte a dolgát, ám ami szabad ideje maradt, teljesen a maga művelésének szentelvé. Közben Kállay Ferenc barátjával ellátogatott ..... is. Általában az ő visszahúzódó, magányos természetének nem ízlett a városi élet, hazament Álmosdra. Az országos fel-tűnést keltett Felelet-tel egy időben írt nagyobb szabású bírálatot .....ról. A neve már népszerűtlen volt a kriti-kái miatt, s mint költőt még nem ismerte a közönség. 1815-ben Álmosd-ról a Szatmár megyei ..... költözött. De itt már nagyobb mértékben lefoglalta a gazdaság gondja, emiatt a Múzsákkal alig társalkodott. Keveset dolgoztam – írja önéletrajzában –, de da-laim alakja ekkor fejlett ki. Itt írta Kölcsey a ..... január 22-én, mely a nemzet imádsága lett."

(9 pont)

Válasz: Sző-Demeter, Debrecenbe, Csokonai, Pestre, Bécsbe, Csokonai Vitéz Mihályról, Csekébe, Himnuszt, 1823.

7. feladat

Hallgassuk meg Kölcsey Ferenc a politikus, kritikus és költő ars poeticájának tekinthető Huszt című epigrammát, melyben szereplő "Hass, alkoss, gyarapíts..." jelszószerű tanítássá vált!

Kölcsey politikai pályafutása 1832-től 1834 végéig tartott, mint Szatmár megye követe részt vett az országgyűlés munkájában Pozsonyban. Reformtörekvéseinek lényegét a később napvilágot látott Országgyűlési Naplóban, a több mint húsz beszédében és számos felszólalásában, leveleiben kísérelhetjük nyomon.

Elsősorban a polgári egységet akadályozó korlátok, gátak ellen küzdött. Melyek voltak ezek a korlátok az Országgyűlési Napló következő részletei alapján?

- 1) ...kínos jövőendő várja azt, minek teremtfői csak gondolatot és szándékot bírnak, hatalmat pedig és teljesítést nem.
- 2) A vallásügyet, ami azt illeti, én azt sohasem nézem úgy, mint Kálvin fia, de mindig úgy, mint polgár. Mert mi lehet rettenetesebb, mint mikor tiszt- és követválasztáskor azt kérjük: mi vallású az ember? nem pedig: mi hazafiságú és érdemű?
- 3) ...ha én most egy varázsgyűrűvel bírnék, és egyetlen intéssel vihetnék mindent végbe! mint ömlene végig a magyar hang minden ajkon, s mint tolonganának a pesti utcákon s a roppant híd felett, mit angol művészek az óriás Dunán emelnének!

(3 pont)

Szemléltetés: Meghallgatjuk a Huszt című költeményt.

Válasz: 1) A cselekvés szükségessége.
2) A vallások egyenjogúsítása.
3) A magyar nyelv hivatalossá tétele.

8. feladat

Kölcsey Ferenc és Vörösmarty Mihály költészetére jellemző stílusirányzatot kell kitalálni a következő rejtvény megfejtésével.

1	X	X	X	X	X	X											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2	X	X	X	X	X	X	X	X																		
3																		X	X	X	X	X	X	X	X	X
4	X	X												X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5	X	X	X	X										X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6	X	X	X	X						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
7	X	X	X	X	X	X	X							X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
8	X	X	X	X	X	X	X	X							X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
9	X													X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

(9 + 1 pont)

- 1) Neveléstan, melyet Kölcsey Ferenc 1834-ben írt unokaöccséhez, Kölcsey Kálmánhoz.
- 2) Az országgyűlés menetét kísérte nyomon s olvasztotta össze drámai elbeszéléseivel saját reflexióit prózairodalmunk e kivételes remekében, mely csak 1848-ban jelent meg.
- 3) Kölcsey kivette részét a nyelvújítási küzdelmekből is. Amikor Kazinczyt megtámadták a maradiak, Szemere és Kölcsey készítette el a választ, irodalmunk egyik legélesebb satíráját.
- 4) Híres epigrammája a hazaszeretetre buzdít szállóigévé vált mondatával: "A haza minden előtt!"
- 5) A nép művészetéből Kölcsey a dalbeli magatartást és a magyaros verselést tanulja meg. Közel áll a népi alkotásokhoz ez a költeménye is.
- 6) Az új, reformkori patriotizmust hirdeti ebben a versében, melyben tettekre is buzdít: "Hass, alkoss, gyarapíts..."
- 7) 1823-ban Kölcsey megírja a nemzet és a szabadság eszményének versét.
- 8) Ebben a nagy értekezésben (1830-31) máig figyelmeztet: "Nincs nálunk sem inkább gyűlölt, sem kevésbé értett szó, mint ez: kritika!"
- 9) E költeményében a Vándor a nép iránt érdeklődik a dicső múltból felidézett Zrínyitől (akivel a költő azonosul), aki így válaszol: "A dicső nép... / Névben él csak, többé nincs jelen."

(9 + 1 pont)

Szemléltetés: 3. számú borítékban a rejtvény.

Válasz: 1) Parainesis
 2) Országgyűlési napló
 3) Felelet a Mondolatra
 4) Emléklapra
 5) Csolnakon
 6) Huszt
 7) Himnusz
 8) Kritika
 9) Zrínyi dala
 Megfejtés: romantika.

9. feladat

A Parainesis Kölcsey intelmei unokaöccséhez, Kölcsey Kálmánhoz. A Parainesis intelmet, buzdítást jelent. E művében a költő a polgári erényt fogalmazta meg nevelési céllal.

Milyen jellemvonások kialakítását tartotta fontosnak a Parainesis alábbi részletei szerint?

- 1) ...elejétől fogva gondold ki magad a négy fal közül, hol bölcsődet ringatták; gondold ki a házi körből, hol kívánataidat tekinteteidből lesegették. A mi háznépünk e nemzet, s ősi házunk az egész ország; ennek határain kiterjedve virul az élet, melynek zajában munkálva és hatva forognunk kell.
- 2) ...az ifjúság küszöbén ismerkedjél hazánk dolgaival, állásával, törvényeivel s történeteivel; s ismerkedjél mindazon tudományokkal, miket az emberi elme régibb és újabb korban a nemzetek kormányzására s boldogabbá tételére feltalált.
- 3) Fáradj a hazáért, s ne tenmagadért; így nem leszen okod panaszkodni. Ki magáért fárad, gyakran csalatkozik; ki lelke erejét hazájának szenteli, annak tettei előbb-utóbb sikerrel koronáztatnak meg; s a siker felől az emberiség elismert haladása biztosít.
- 4) Férj és atya: tiszteletre méltó két nevezet. Ki gyermeket nevel, az a hon iránt szent kötelességet teljesít. Neki adatik a jutalom: közönségért tett szolgálatok után, szeretett hölgy és szülöttek karjain önérzéssel pihenni.

(4 pont)

Szemléltetés: Irodalmi barangolások II/1. - videorészlet.

Válasz: 1) Hazaszeretet
2) Tudás
3) Munkálkodás (tett)
4) Családszeretet

Befejezésül idézzük fel Kölcsey Ferenc emlékét videofilm segítségével.

Szemléltetés: Irodalmi barangolások II/1. - videorészlet.

Felhasznált irodalom

Benedek Elek: Nagy magyarok élete. Bp. 1979, Gondolat Kiadó.
Bertók László: Így élt Vörösmarty Mihály. Bp. 1977, Móra Kiadó.
Fekete Sándor: Haza és haladás. Bp. 1969, Móra Kiadó.
Hársing Lajos: Irodalmi játékok. Bp. 1987. Tankönyvkiadó.
Kölcsey Ferenc: Hass, alkoss, gyarapíts! Bp. 1975, Tankönyvkiadó.
Kölcsey Ferenc: Minden órámm. Bp. 1984, Kozmosz Kiadó.
Vörösmarty Mihály: Az ember élete. Bp. 1986, Kozmosz Kiadó.

Felhasznált hanglemezek és videofilmek

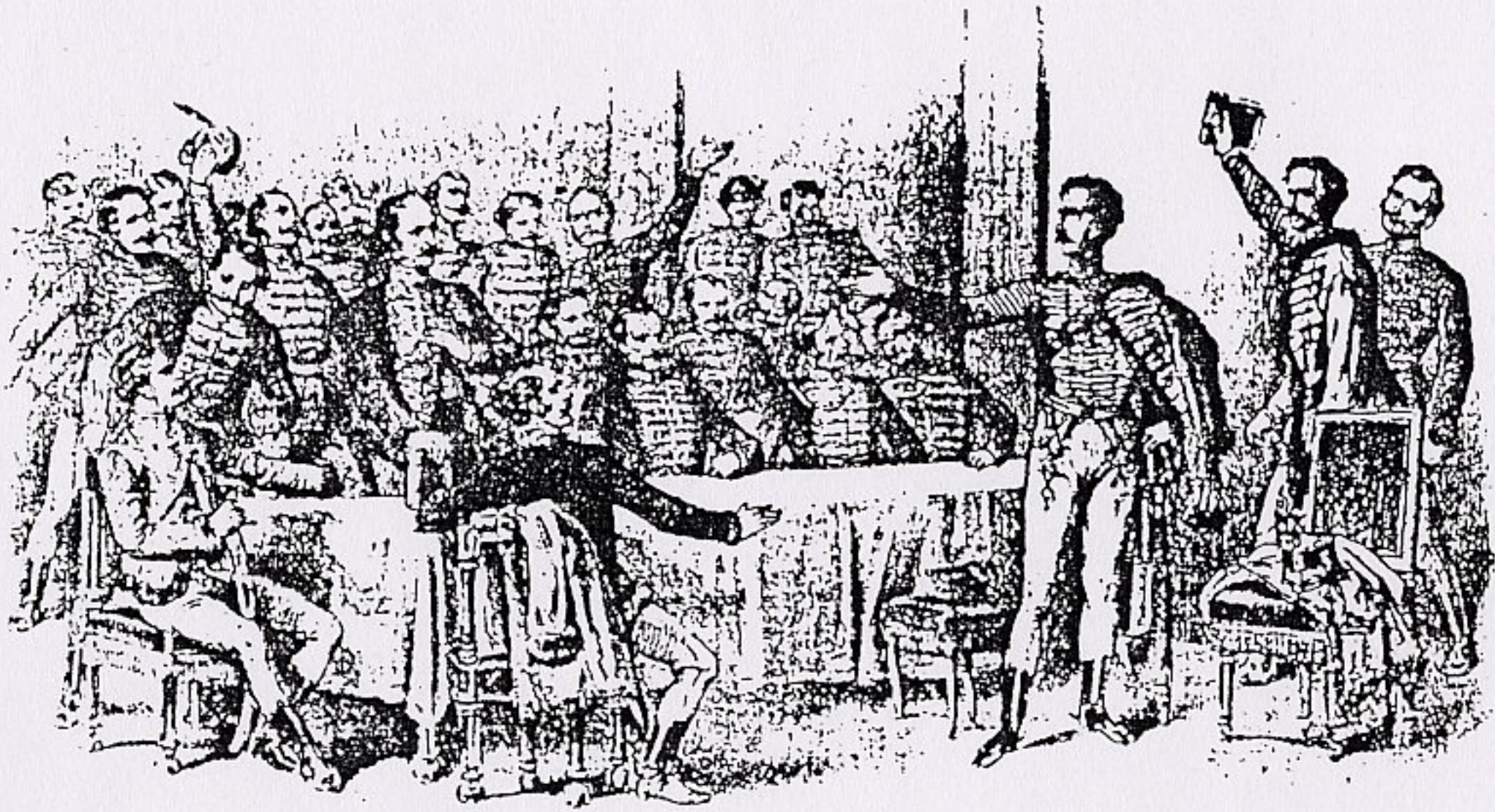
Kölcsey Ferenc: Huszt = Magyar költők 36. b/3.

Vörösmarty Mihály: Gondolatok a könyvtárban = Magyar költők 17. a/1.

Szülőföldem szép határa. Irodalmi barangolások. II/3., IV/3., II/1.
videorészletek.

Melléklet az 1. feladathoz

1)

H I T E L.

IRTA

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

PESTEN

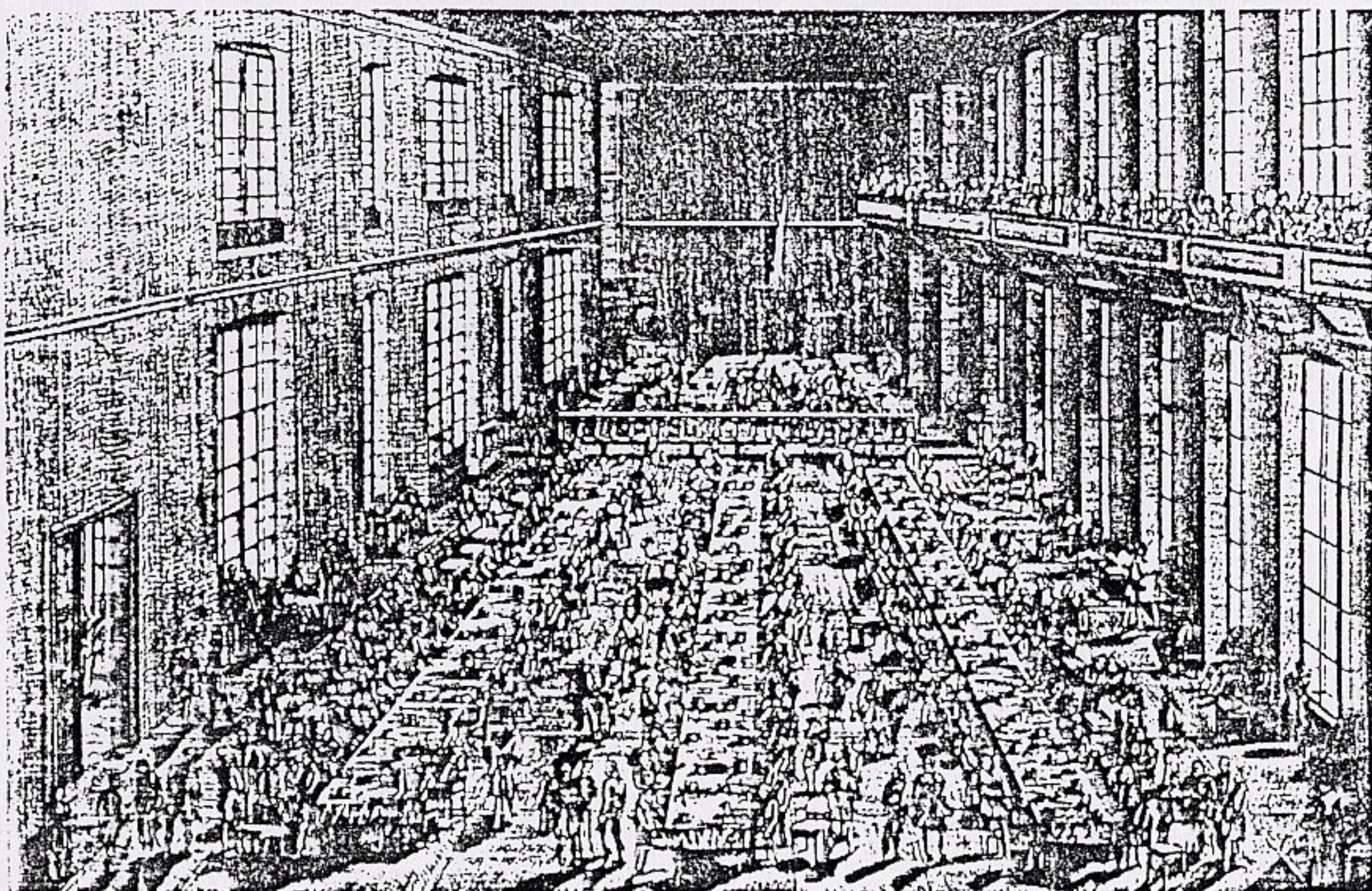
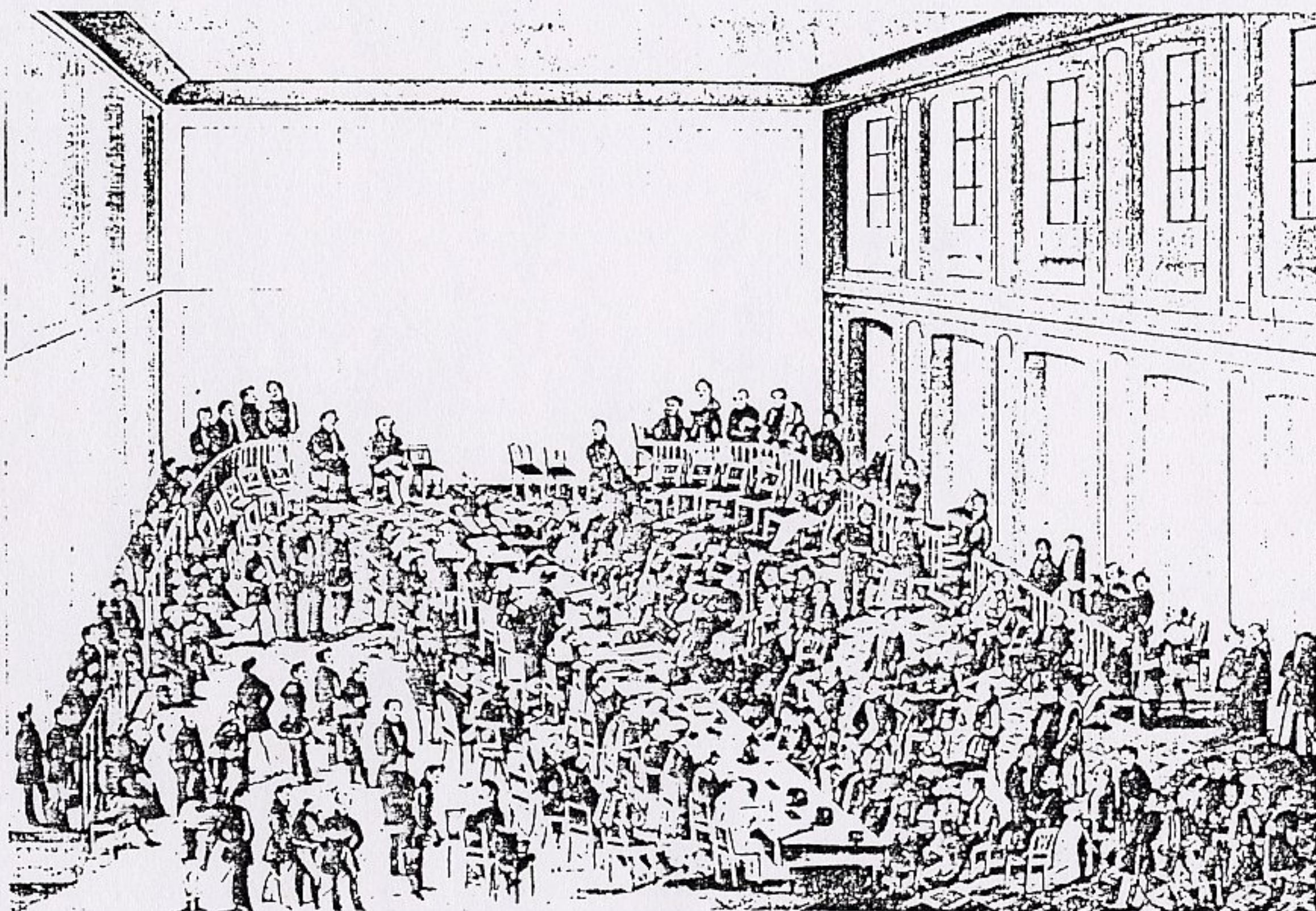
PETRÓZAI TRATTNER J. M. ÉS KÁROLYI ISTVÁN
KÖNYVNYOMTATÓ-INTÉZETÉBEN.

1830.

2)

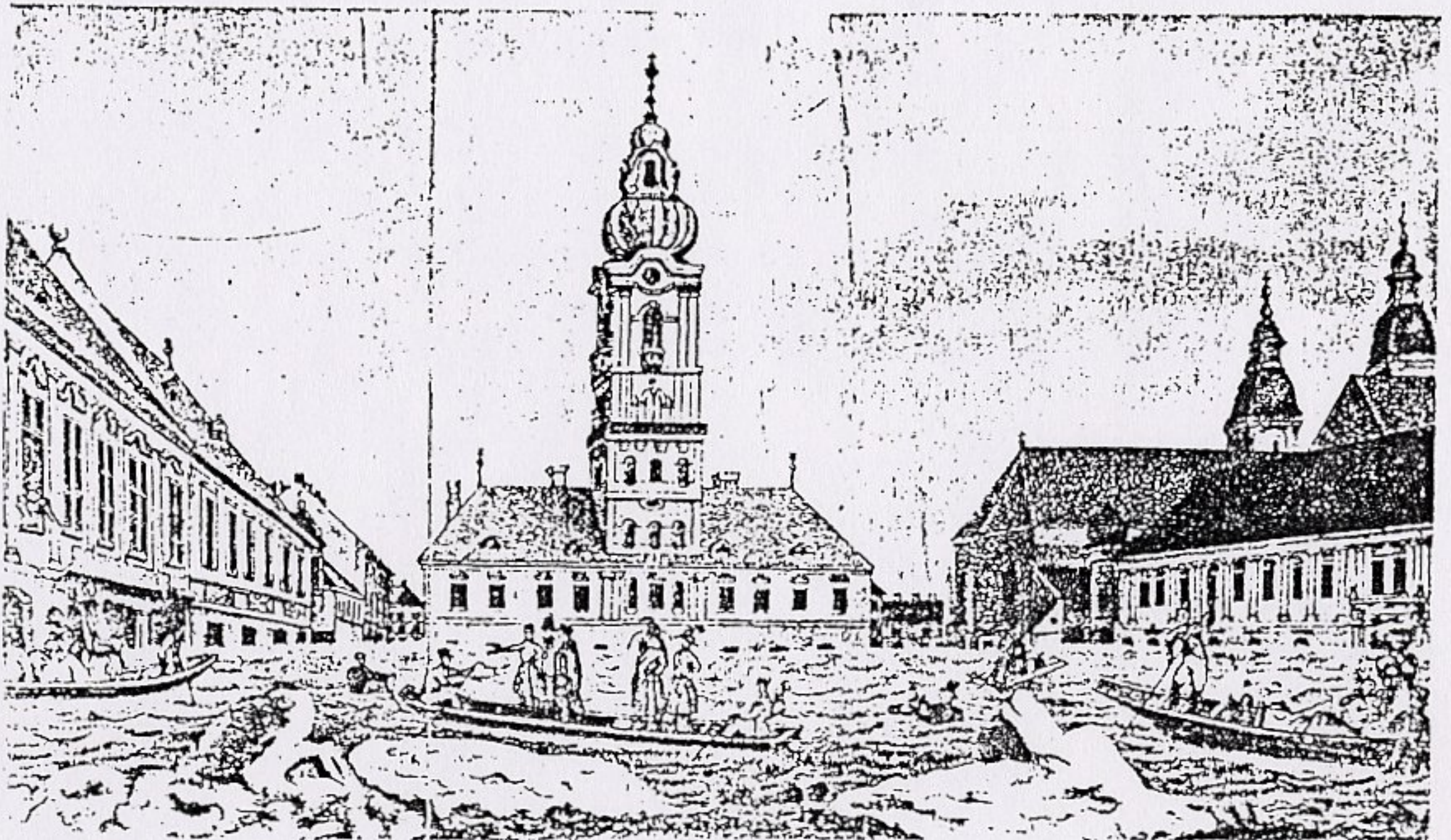
Melléklet az 1. feladathoz

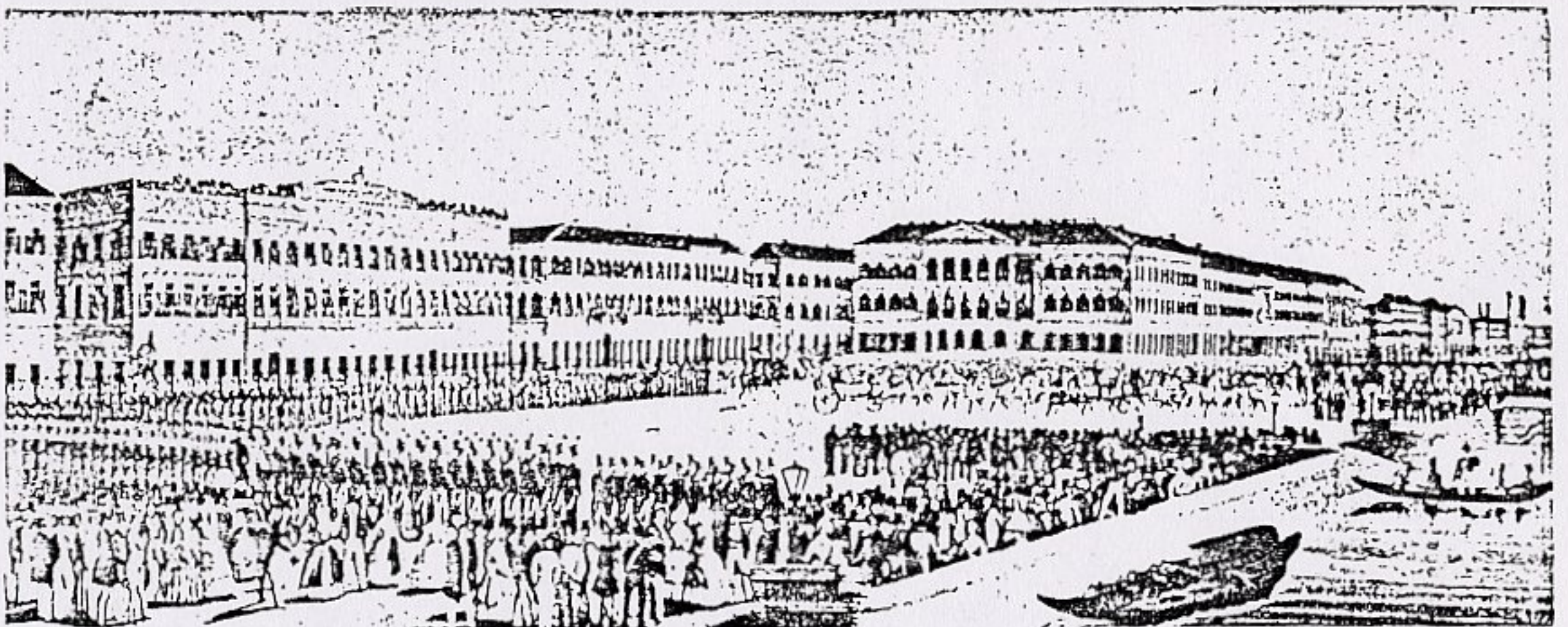

Melléklet az 1. feladathoz

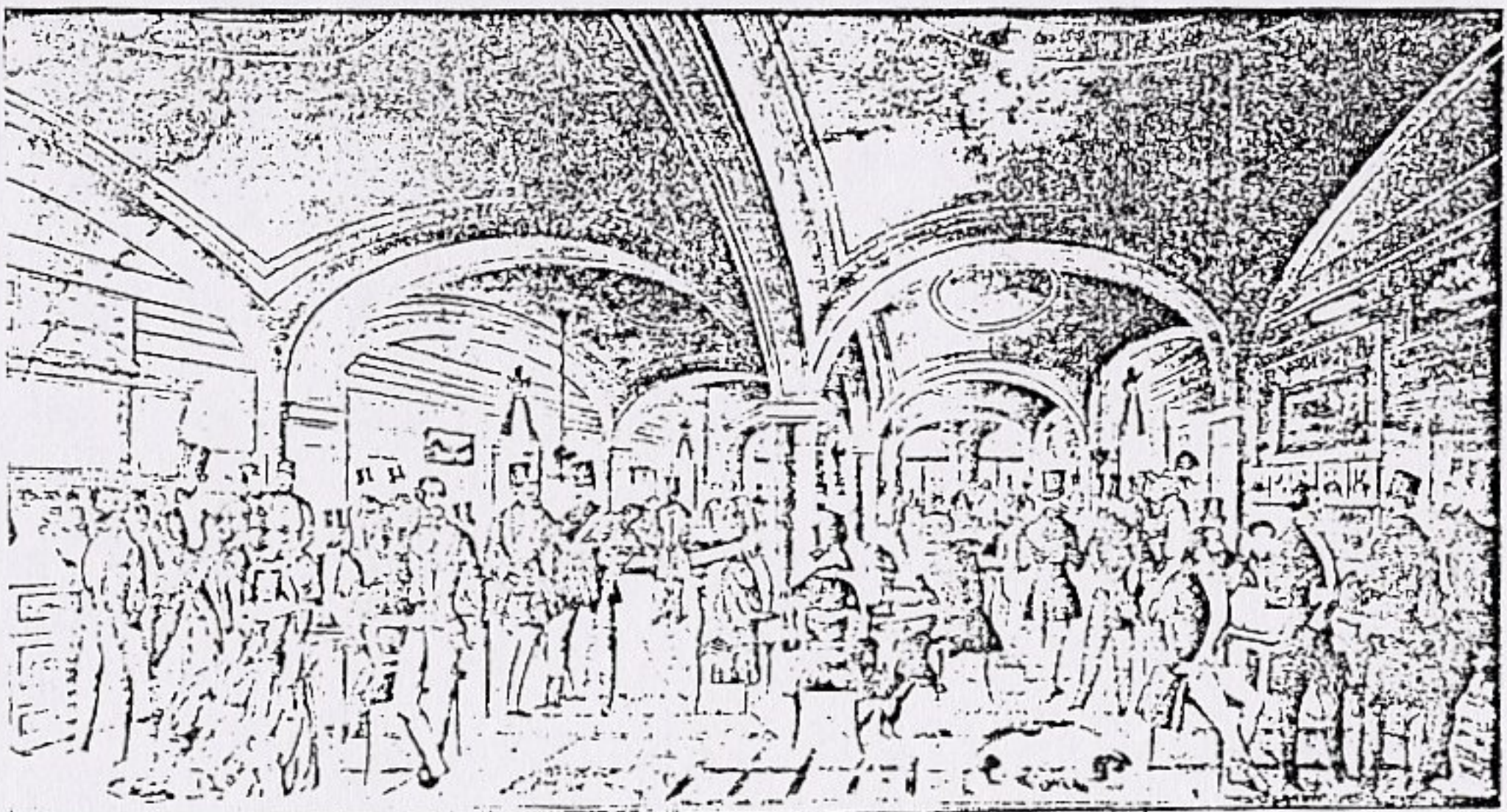
4)

5)

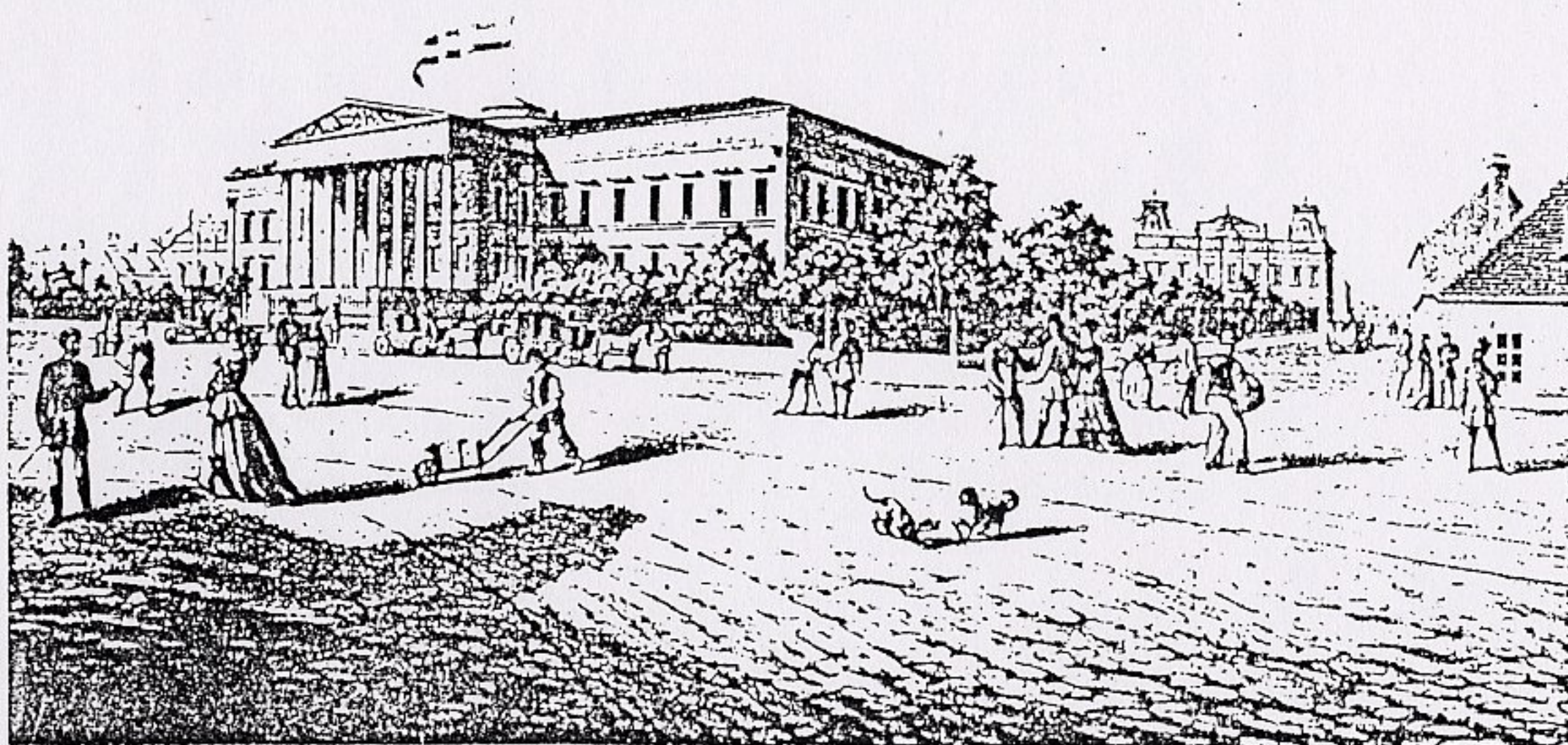
10)

Melléklet az 1. feladathoz

6)

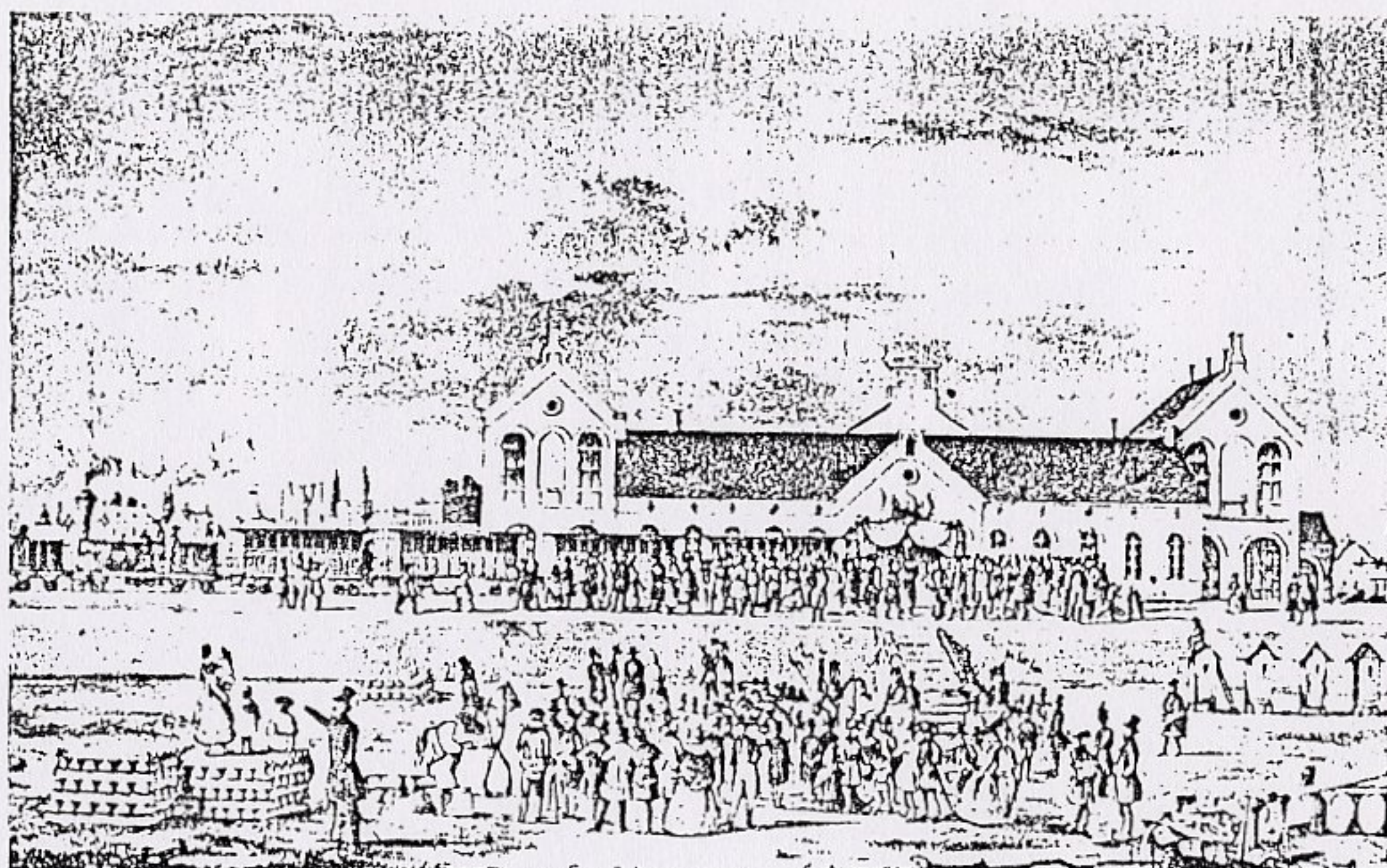

7)

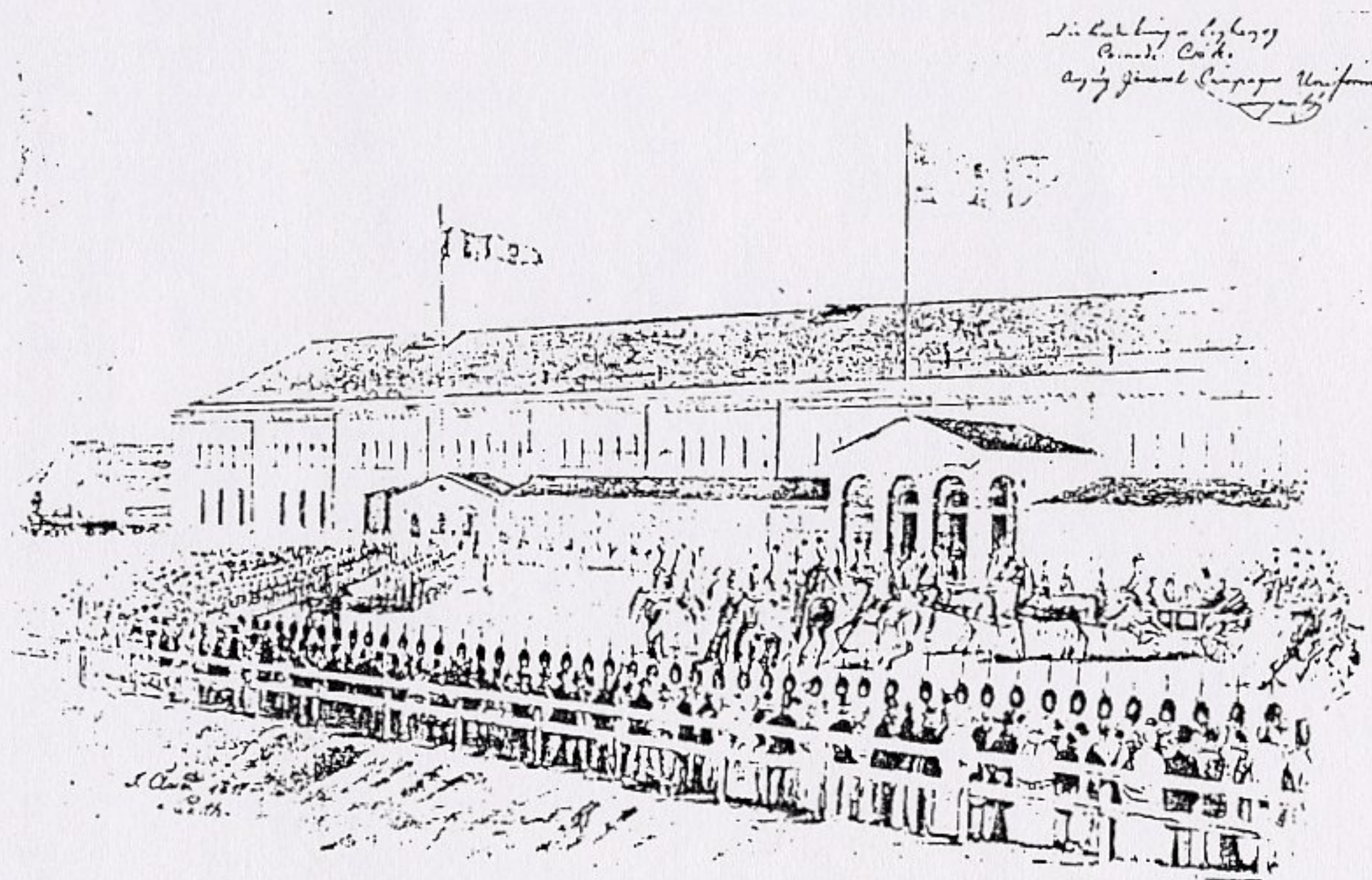

Melléklet az 1. feladathoz

8)

9)

b)

c)

e)

f)

g)

j)

o)

v)

Melléklet a 2. feladathoz

i)

p)

n)

r)

k)

l)

t)

m)

s)

Dr. Essenk in was megepa
int. kalwest lingsdall,

[illegible]

Dr. A.

Zalaegerszeg, 1990. december 7.

NAGY MAGYAR KÖLTŐK
VII.

LETÉSZEM A LANTOT
Arany János élete és költészete
Irodalmi vetélkedő 7-8. osztályosoknak

"Aki azt akarja tudni, hogyan élt Arany János: olvassa el műveit. Köznapi élete nem volt érdekes a szó megszokott értelmében. Kalandjai, igazi, életét gazdagító, értelemmel megtöltő cselekedetei műveiben játszódtak le."

1. feladat

Tizenhárom kérdés Arany János életéről és költészetéről.

- 1) Mikor és hol született Arany János?
(2 pont)
- 2) Szülőföldjének egykori erődtornyát többször megénekelte. A költő-barát Petőfi 1846-ban le is rajzolta. Nevezzétek meg ezt az épületet!
(1 pont)
- 3) Melyik híres iskola diákja volt, hol elődje Csokonai, utóda Móricz is tanult?
(1 pont)
- 4) 1846-ban pályázatot nyert műve hozott hírt, elismerést számára. Ki e mű főhőse?
(1 pont)
- 5) Híres trilógiájának részeit milyen sorrendben alkotta meg?
(3 pont)
- 6) Soroljátok fel azokat a jelentős történelmi korszakokat, amelyekben Arany János élt és alkotott.
(4 pont)
- 7) Meddig jutott el a vándorszínész Arany János?
(1 pont)
- 8) Életében jelentős szerepet játszottak író társai, barátai, családja. Csoportosítsátok a következő neveket a nevek után írt betűjelek segítségével! (Író társ = I, Barát = B, az Arany-család tagja = Cs)
Ercsey Julianna, Szilágyi István, Eötvös József, Arany László, Csengery Antal, Arany György, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Tompa Mihály, Madách Imre, Arany Juliska, Megyeri Sára.
(12 pont)
- 9) A szabadságharc bukása után egy Duna-Tisza-közi város gimnáziumában tanít. Hol?
(1 pont)
- 10) Sok történelmi balladát írt. Sorolj fel hármat!
(3 pont)

- 11) 1865-ben titkárrá választják a nemzet egy fontos intézményében.
Hol? (1 pont)
- 12) Idős korában az Őszikék verseit ebbe a könyvbe írta. Mi a könyv neve? (1 pont)
- 13) Fia is jelentős költő volt, Petőfi is írt hozzá verset. Mi a címe e költeménynek? (1 pont)

Szemléltetés: feladatlap.

- Válasz: 1) 1877. júl. 26. Nagyszalonta.
 2) Csonkatorony
 3) Debreceni Református Kollégium
 4) Toldi Miklós
 5) Toldi, Toldi estéje, Toldi szerelme
 6) Reformkor, 1848-49. forradalom és szabadságharc, önkényuralom, kiegyezés
 7) Kisújszállás
 8) Ercsey Julianna (Cs), Szilágyi István (B), Eötvös József (B), Arany László (Cs), Csengery Antal (B), Arany György (Cs), Vörösmarty Mihály (I), Petőfi Sándor (B), Tompa Mihály (I), Madách Imre (I), Arany Juliska (Cs), Megyeri Sára (Cs)
 9) Nagykőrös
 10) Mátyás anyja, A walesi bárdok, Szondi két apródja
 11) Magyar Tudományos Akadémia — Pest
 12) Kapcsos könyv
 13) Arany Lacinak

2. feladat

Ismerős feladat következik: Arany Jánosra és egy másik költőre jellemző állításokat kevertünk össze. Karikázzátok be az Aranyra vonatkozó megállapítások számát! Ki a másik költő?

- 1) Egyik fő témája: hazája siralmas műveltségi helyzetének támadása.
- 2) Egy irodalmi műfajban ő a klasszikus példa.
- 3) Írt irodalomelméleti és irodalomtörténeti műveket is.
- 4) Hazájában elsőként írt egy új stílusirányzat szerint.
- 5) Szerelmét verseiben nem saját nevének nevezi, előző szerelméhez írt verseit is átírja erre a névre.
- 6) Hivatali munkáját kínos lelkiismeretességgel végezte.
- 7) Rövid ideig abban az iskolában tanított, amelyben diákoskodott.
- 8) Legterjedelmesebb verses műve egy táncmulatságon játszódik.
- 9) A fővárosba került, de valójában sosem szakadt el a falusi élet-től.

- 10) A nyilvánosság elé került két hosszabb terjedelmű verses epikai művével egyaránt díjat nyert.

(5 + 1 pont)

Válasz: Arany János – 2, 3, 6, 9, 10. A másik költő Csokonai Vitéz Mihály.

3. feladat

"Arany János alkotásai a műfajok mintái, s azok természetét elméletben is megmagyarázza. Őrá hivatkozik a nyelvész, munkájából veszi példáit a stiliszta, a verstan, poétika, megállapításait hirdeti az irodalomtörténetíró, tanul belőle a műfordító és esztétikus..."

Az 1. számú borítékban levő kéziratok segítségével találjátok ki a legkülönbözőbb műfajú alkotások címét! A megfelelő műfajt írjátok a verses mű címe mellé!

(7 pont)

Szemléltetés: 1. számú borítékban a kéziratok másolatai.

Válasz: Az elveszett alkotmány – komikus eposz, Válasz Petőfi Sándornak – verses levél, Toldi – elbeszélő költemény, Családi kör – életkép, Epilógus – vers, Toldi szerelme – elbeszélő költemény, Szondi két apródja – ballada.

4. feladat

Ismeritek a Toldit? 1846-ban a Toldi meghozta Arany számára a sikert, s a legnagyobb jutalmat, Petőfi barátságát. Ki mondta kinek a Toldi című műben a következőket?

- 1) Úgy anyám, kecsegtess ölbeli ebedet,
ójad fúvó szélről drága gyermekedet...
- 2) Jaj, eszem a lelked, beh jó, hogy meglellek,
Harmadnapja már, hogy mindenütt kereslek...
- 3) Hé fiúk! amott ül egy tűzok magában,
Orrát szárnya alá dugta nagy bűvában...
- 4) Jaj, hát látlak ismét! be sose gondoltam,
Majd kétségbeestem, érted majd megholtam...

- 5) Ücséd örökségét, jól van, elfogadom,
S rá te vagy a legméltóbb, tehát neked adom...
- 6) Jaj, fiam! Ne kérdezd az én esetemet:
Ma temettem el két vitéz gyermekemet...
- 7) Kérlek édes fiam! Ne kívánd halálom,
Minden vagyonomat én neked ajánlom...
- 8) De ki ez a bajnok? nem ösmered Toldi?
Ki ismeri? Én nem tudom elgondolni...
- 9) Én neked a földön im kegyelmet adok;
Kérd Istent, remélem Isten is adni fog...
- 10) Lelkemtől lelkezett gyönyörű magzatom,
Csakhogy szép orcádat még egyszer láthatom...

(10 pont)

Szemléltetés: 4. feladatlap

- Válasz:
- 1) György édesanyjának
  - 2) Bence Miklósnak
  - 3) György a vitézeinek
  - 4) Édesanyja Miklósnak
  - 5) Király Györgynek
  - 6) Az özvegy Toldinak
  - 7) Cseh vitéz Toldinak
  - 8) Király Györgynek
  - 9) Király Miklósnak
  - 10) Édesanyja Miklósnak

5. feladat

Arany János a Toldi énekeihez Ilosvai Selymes Péter Tholdi-jából választott mottót. A 2. számú borítékban az egyes énekekhez tartozó mottókat olvashattok. Társítsátok a mottókat az énekek tartalmára utaló grafikákkal! Melyik énekhez készültek az illusztrációk?

(12 + 6 pont)

Szemléltetés: 2. számú boríték.

Válasz:

6. feladat

A következő idézetek közül keressétek meg a kakukktojást és fejtsétek meg: miért nem illik a sorba? Az Arany János-idézetek számát karikázzátok be!

- a) Öt hasonlat a Toldiból, illetve csak négy, mert az egyik sorpár kakukktojás. Melyik? Miért?

- 1) Most, mint alamizsnát, megadom életed.
Hanem tégy hit alatt erős ígéretet.

- 2) Jóllehet, hogy éjjel járok, mint a lélek,
De ha nappal jönék, tudja, megölnének.
- 3) Elvadulsz, elzüllöl az apai háztól,
Mint amely kiveret kan elzüllik a nyájtól.
- 4) Hát mikor ráadták a nyalka szerszámot,
mint illet nek, hogy ragyogott, csillámlott!
- 5) Azzal a nehéz fát könnyedén forgatja,
Mint csekély botocskát, végénél ragadja.

(1 pont)

b) Témáját tekintve melyik részlet a kakukktojás?

- 1) Az nem lehet, hogy ész, erő,
És oly szent akarat
hiába sorvadozzanak
egy átoksúly alatt.
- 2) Nem kellene a megálmodott álmok,
Új kínok, titkok, vágyak vizén járok,
röpülj, hajóm,
Nem kellene a megálmodott álmok.
- 3) Dolgozom: küzdve alakítom
nemcsak magamat, aminő még
lehetek, akinek jövőjét
az ihlet óráin gyanítom,
formálom azt is, amivé ti
válhattok, – azt munkálom én ki.
- 4) S mi vagyok én, kérded. Egy népi sarjadék,
Ki törzsömnek élek, érette, általa,
Sorsa az én sorsom s ha dalra olvadék,
Otthon leli magát ajakimon dala.
- 5) Ott állok én is a csatában
Katonáid közt, századom!
Csatázok verseimmel... egy-egy
Harcos legény minden dalom.

(2 pont)

c) A ritmust tekintve melyik versrészlet a kakukktojás?

- 1) Csak azért futott, mert világosan látta,
Hogy méltán haragszik oly nagyon gazdája,
S ha ütlegre kerül a dolog, azt verje,
Ki félig apja volt, ki őt fölnevelte?

- 2) Ami volt, az nincs már: ami jó volt, elmúlt;
Más pennával írnak, sorsom balra fordult;
Gyilkosságba estem, lettem bujdosóvá,
Hej, ki tudja, mikor leszek bele jóvá?
- 3) Vagy lesz új értelmük a magyar igéknek,
Vagy marad régiben a bús, magyar élet.
- 4) A csárdánál törpe nyárfaerdő
Sárgul a királydinnyés homokban;
Odafészkel a visító vércse,
Gyermekektől nem háborgatottan.
- 5) Pendül a kapa most, letéve a gazda,
Csíkos tarisznyáját egy szegre akasztja,
Kutat az apró nép, örülne, ha benne
Madárlátta kenyér-darabocskát lelne.

(6 pont)

Válasz: a) A negyedik sorpár a kakukktojás, mert ebben a mint kötőszó nem hasonlóságot fejez ki, hanem jelentése: mennyire!

b) A közös téma a költészet, mit tartanak a költők a költészetről, kivéve az első részletet, amely nem a költészetről szól.

- 1) Vörösmarty Mihály: Szózat
- 2) Ady Endre: Új vizeken járok
- 3) Illyés Gyula: A költő felel
- 4) Arany János: Válasz Petőfinek
- 5) Petőfi Sándor: Rongyos vitézek

c) A kakukktojás a negyedik részlet, mert ez tíz szótagos a többi tizenkét szótagos, hangsúlyos verssor.

- 1) Petőfi Sándor: János vitéz, 4. rész
- 2) Arany János Toldi
- 3) Ady Endre: Fölszállott a páva
- 4) Petőfi Sándor: Az alföld
- 5) Arany János: Családi kör

7. feladat

Egy fogalom köti össze egy csoportba az idézeteket. Találjátok ki, melyik az a kötőszó, pontosabban, összekötő szó! Az Arany János idézet számát karikázzátok be!

a) Melyik az a szó, amely a témát tekintve összeköti a részleteket?

- 1) Selyem felhői sáppadt türkisz-égnek,
Bolyongó vágyak mély tűzében égnek.
S a végtelen mezőkön szőke fényben
Kazlak hevülnek tikkatag kövéren.
- 2) Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Fölösleges dolog sütnie oly nagyon,
A juhásznak úgyis nagy melege nagyon.
- 3) Zúg az éji bogár, nekimegy a falnak,
Nagyot koppan akkor, azután elhallgat.
Mintha lába kelne valamennyi rögnek,
Lomha földi békák szanaszét görögnek.
- 4) Aranyos lapály, gólyahír,
áramló könnyűségű rét.
Ezüst derűvel ráz a nyír
egy szellőcskét és leng az ég.

b) A következő idézeteket is egy szó egy csoportba köti össze. Melyik ez a szó?

- 1) Nem akart egyetérteni vele. Kérjen inkább aranyat, mondta, vagy akkora gyémántot is, mint a feje, csak éppen ezt a leánykát ne, mert már odaígérte.
- 2) Most már örömömnek nincsen semmi híja;
Szaladjon valaki, s a szakácsot híja,
Készítsen, ami jó, mindent vacsorára,
Az én győzedelmes vitézim számára.
- 3) De ami elhaladt, nem múlt el végképen,
hozd fel őt, hadd lássam, hozd fel, kérlek szépen,
Megtanul, majd meglásd, az én iskolámban,
Ha nem, úgy is elmegy egy közember-számban.
- 4) Van-e ott folyó és földje jó?
Legelőin fű kövér?
Használt-e a megöntözés:
A pártos honfivér?
- 5) Most már egymás háta mögé álljunk, jó távolast egymástól. Síkos a jég, ha elcsúszik is valamelyikünk, le ne üsse a lábáról a másikat. Majd én megyek legelől.

c) Most is egy szó egy csoportba köti össze az idézeteket. Melyik ez a szó?

- 1) Vidd el mindenestül ezt a teli zsákot,
És boldogítsd vele magadat s mátkádat.
- 2) Nézd, ez a tied, amért igazat mondtál. Ha odavezetsz bennünket, akkor másikat is kapsz. Megveheted rajta a bíró házát.
- 3) Ha hozzád ér lelkem, s meg talál égetni:
Nem tehetek róla... te gyújtottad úgy fel!
- 4) Tíz lovat is veszek én annyin, tán jobbat is ennél.
Ugyde Uram! felel siheder, jó nagy Magyarország,
És mégis ki hagyom mindjárt vájatni acéllal
Mind a két szememet, ha csak egy lova hág is elébe.
- 5) Fogjuk meg szép gyöngén, dobjuk bé a tűzbe,
Annak gyöngé hammát keverjük a mészbe,
Avval állítsuk meg magos Déva várát,
Csak így nyerhessük el annak drága árát.

(5 pont)

Válasz: a) Az összekötő szó: nyár.

- 1) Juhász Gyula: Magyar nyár 1918.
- 2) Petőfi Sándor: János vitéz
- 3) Arany János: Családi kör
- 4) József Attila: Nyár

b) Az összekötő szó: király

- 1) Tamási Áron: Hűséges Mártonka
- 2) Petőfi Sándor: János vitéz
- 3) Arany János: Toldi
- 4) Arany János: A walesi bárdok
- 5) Móra Ferenc: Kuckó király

c) Az összekötő szó: arany

- 1) Petőfi Sándor: János vitéz
- 2) Móra Ferenc: Kuckó király
- 3) Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz
- 4) Fazekas Mihály: Ludas Matyi
- 5) Kőmíves Kelemenné

8. feladat

Arany Jánost a balladaköltészet megteremtőjének szokták nevezni.

Legismertebb balladáiból hallgassatok meg egy-egy részletet! Mely balladából választottunk részleteket?

(8 pont)

Válasz: 1) Ágnes asszony
2) Mátyás anyja
3) V. László
4) Szondi két apródja
5) A walesi bárdok
6) Tengeri-hántás
7) Hid-avatás
8) Vörös Rébék

9. feladat

Mindegyik csapat egy-egy szabadon választott Arany János költeményt ad elő a rögtönzött versmondó versenyen.

(10 pont)

Felhasznált irodalom

Arany János válogatott lírai versei. Bp. 1971, Kozmosz.
Aranytól Aranyról. Bp. 1984, Tankönyvkiadó.
Hársing Lajos: Irodalmi játékok. Bp. 1984, Tankönyvkiadó.
Hársing Lajos: Játék, világ, irodalom. Bp. 1988, Tankönyvkiadó.
Keresztúry Dezső: Így élt Arany János. Bp. 1974, Móra Kiadó.

Felhasznált hanglemezek

Arany János balladák. A/1., A/3., A/4., A/5., A/6., B/2., B/3., B/5.
Arany János: Toldi.

Tizon Reddik Enok.

XII. Creek.

• Sjögabetsi többi nek
En massan nem jól ok

- [illegible]

Okrodi kis apódjá.

Balassa.

Balassa, vidgen át a dígelyi vas,
 és vízvénél a nagy, a nagy vas;
 a kőzetek vészt nyílnak, sőt köldök-vas,
 Terjeszt lobogó hadi kópja.

Két ifjú fejed — kővetken a lass —
 a kópja lövő, mintha volna fészéled. —
 Kővetken hadainál a világban alant
 a kő gőzörelm — inapok alant.

„Kőre nem jön a szondi kis balassa márt?
 Bőltől vinné vőreket kis mennyi bók?
 Kőre fűre dalokból az angyal párt?
 Gyöngyözt, melletti kőre nyakra, 16

„Ott zoldat az örvő, fenn zoldat a kőre
 Zöldes kópjával a gyöngy hadi díjja;
 Ott kődel a gyöngy párt, kődel a kőre
 És pengesi, pengesi, dívva: 16

.....ottköt jön Marton, az örvő pap,
 Kőre üresedél ~~adán~~ kőre;
 ekkor meg kőgylőre, jó szondi, magad;
 ekkor nem marad itt anyaszedés.

„Kőre vőfűk, imat e kőre balam,
 E kópja töm a kőre márt' xogani töltet;
 ekkor velen, ott lenn att nagy vőgelen,
 Szodalm vőre mértü vőreket? 16

.....kődel nek, kőten, im e kőre;
 Kőgylőmet vődel nem vőre kőre okrodi,
 Kőre kőre kőre kőre a kőgelen;
 Eggenest oda fog foglamosdai.

„Kőre, fűre, palma, sőt kőre gőmölő,
 kőre csak nem a nagy kőre kődelma,

Balassa, jatek 11. 1847

Satassi

„Kőre Sandornak

„Balassa kődelm, mint a kőre szimbolam;
 Ekkor a kőre vőre kőre kőre;
 Kőre vőre a kőre; mint a nagy kődelm;
 Ekkor a kőre kőre kőre kőre.

„Kőre kődelm, az nem vőre kőre;
 Kőre kőre, kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre.

„Ekkor kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre.

„Ekkor kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre.

„Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre.

„Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre;
 Kőre kőre kőre kőre kőre.

Melléklet a 3. feladathoz

Leseladikir

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

ACCESSIONARY.

[start]

Maraduni /o/ Tagadifalvi, Tagadi

PAUL BENDISIAK

földön, vízen s föld alatt

Aglaia nitida

abstraktion mehr (nieder) gehalten, 1870
konkretisieren

and children

literature in Calif. state

Myra Margaret

new & kind not to be seen elsewhere;

in yolk of hen's egg

clirringas deficiendo parat

Mein Name ist Friedrich Kasper Müller.

mosten pedig arey formade
mest' 1/1 1/1 1/1 1/1

My case presents
Eg. heart is in finest moment year in

○

10

Epitaphs.

1. *Str. alacer* med megjarten.
 2. *Tubexire* Crak gyalug jirtam,
 3. Gyalug 'dixon'.
 4. *Lepidobell* ha maributon.

Latham not. Beverly, England,
Henry's property, Chiffre has been:
Lipp & Latham.
Bk. no. 20, 1899.

Kite tövöskem bano-ülővel,
 Helyke szal, finyagis nival:
 Flap! all orke
 Az it Szili bakkesona.

Hla. oppini L. coll. novae,
Galalkottawa, s. beneve d'ann.
Nua pirofusa, —
Solms i'llena. pirofolla.

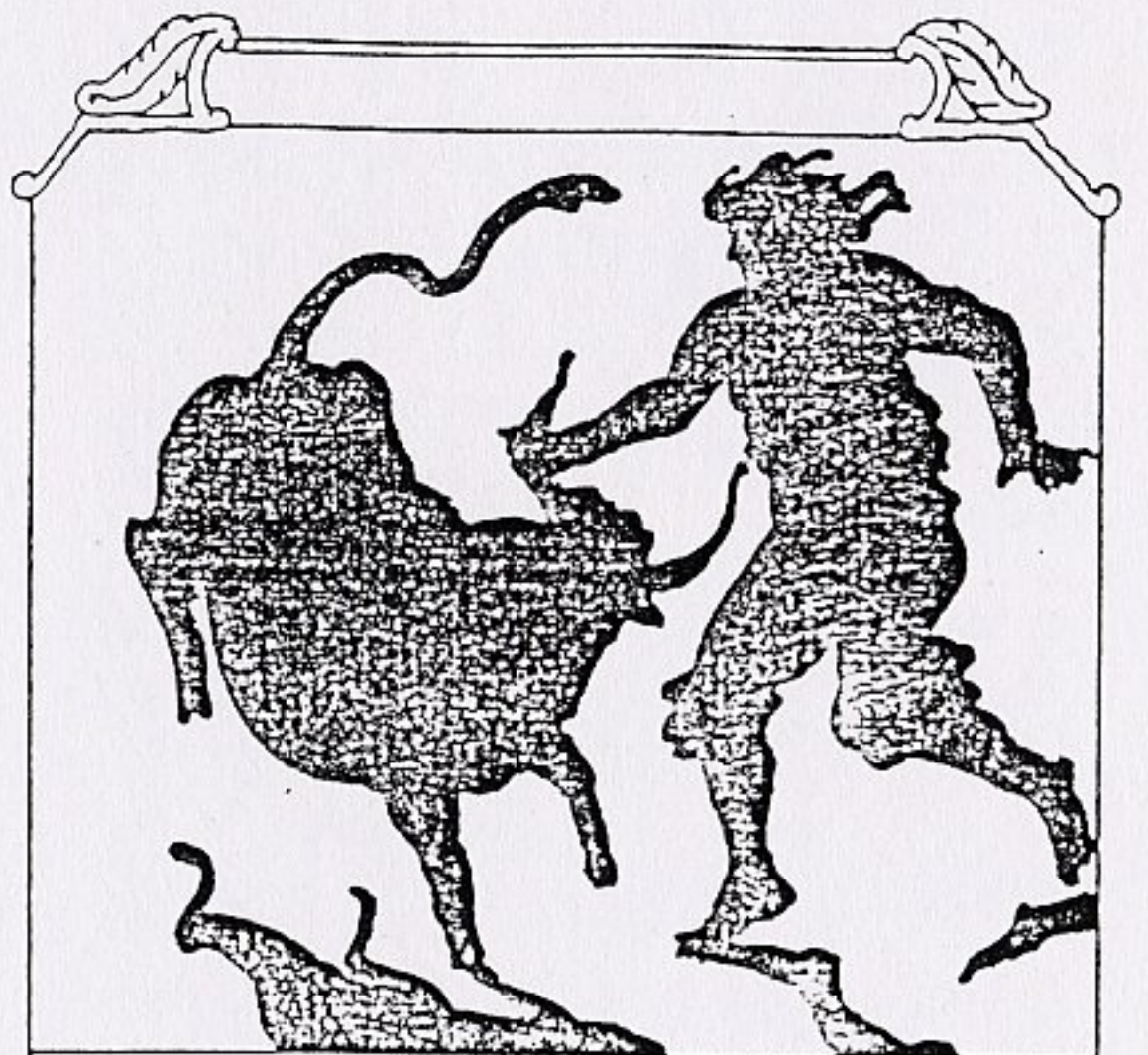
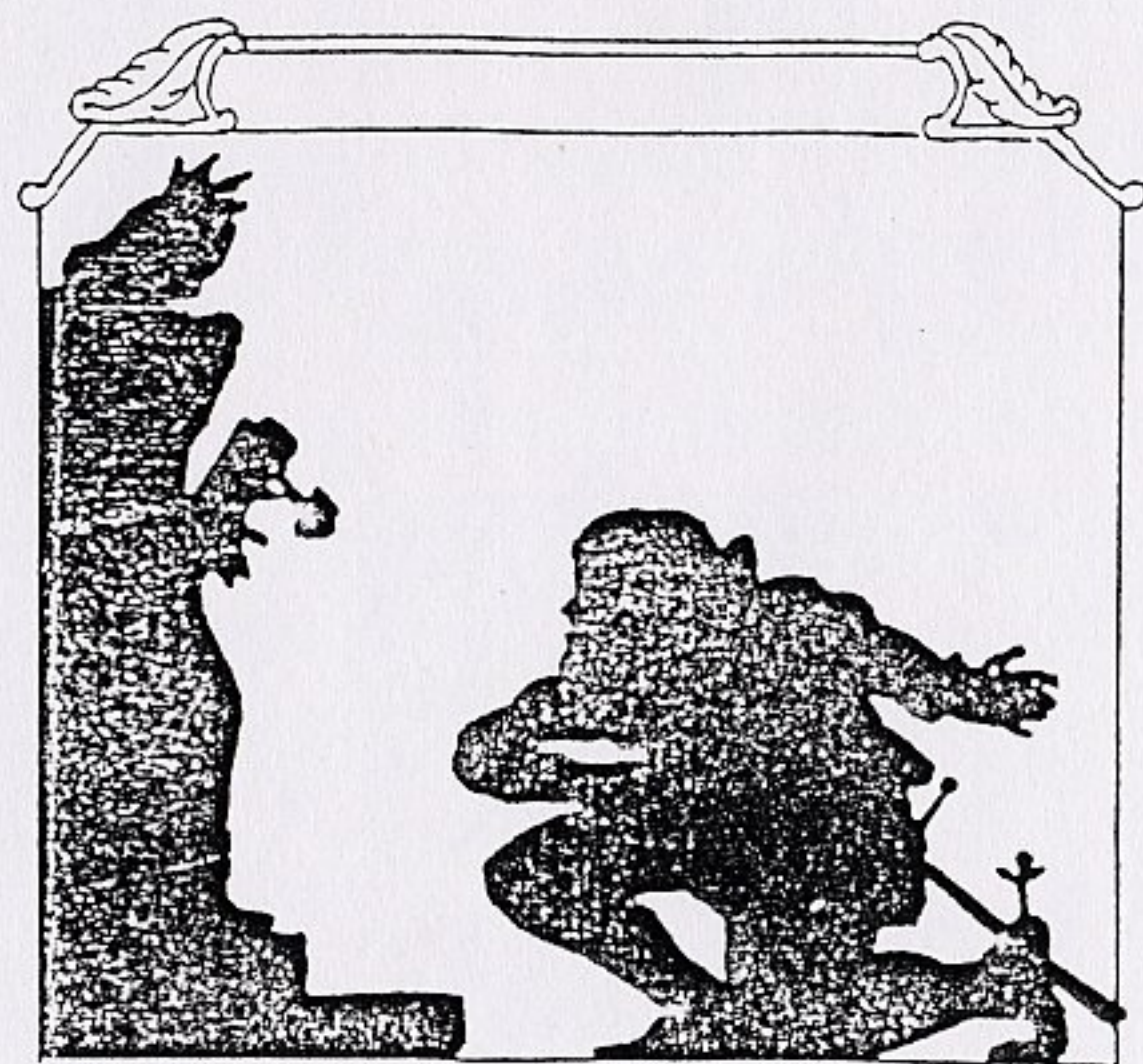
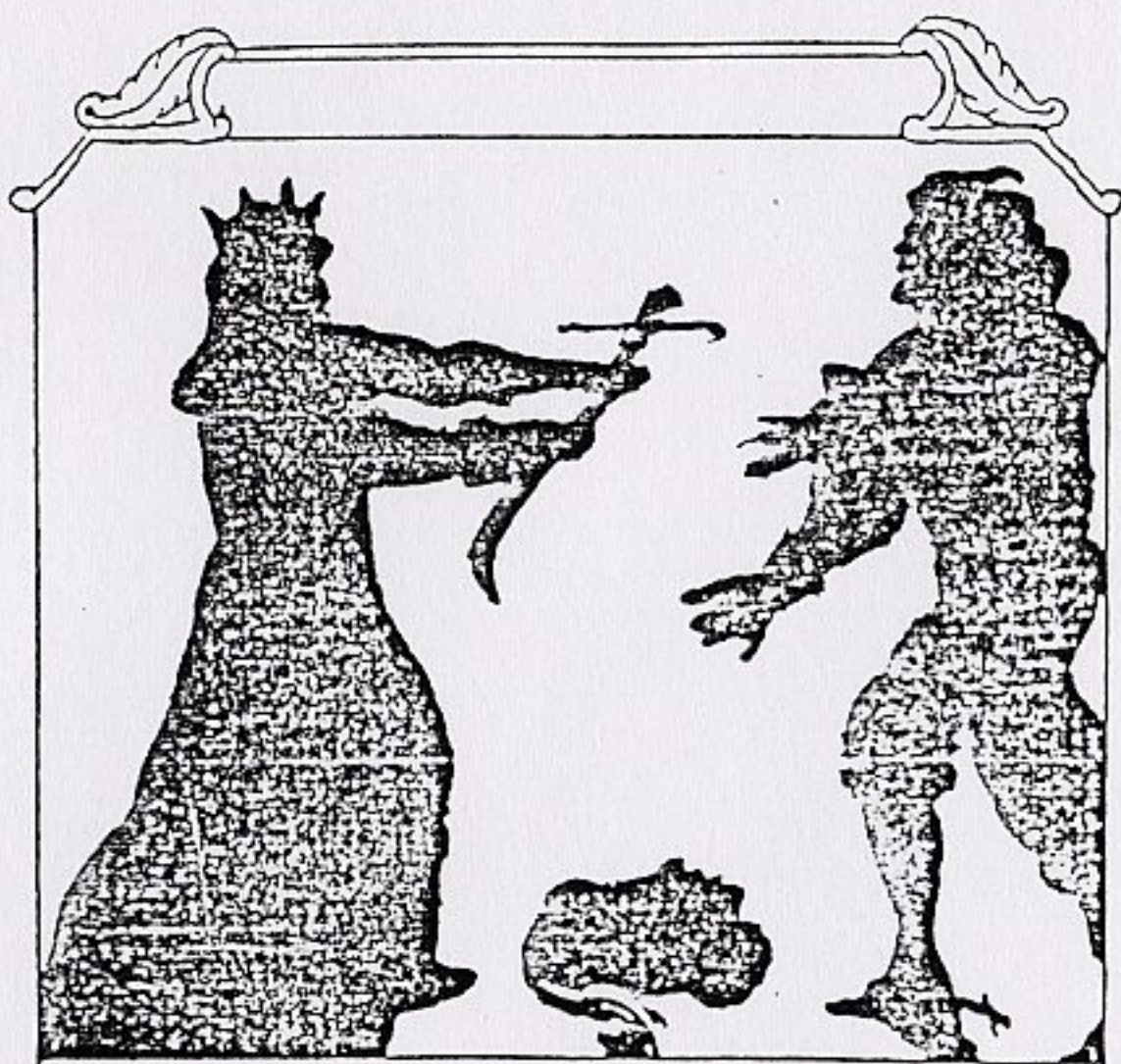
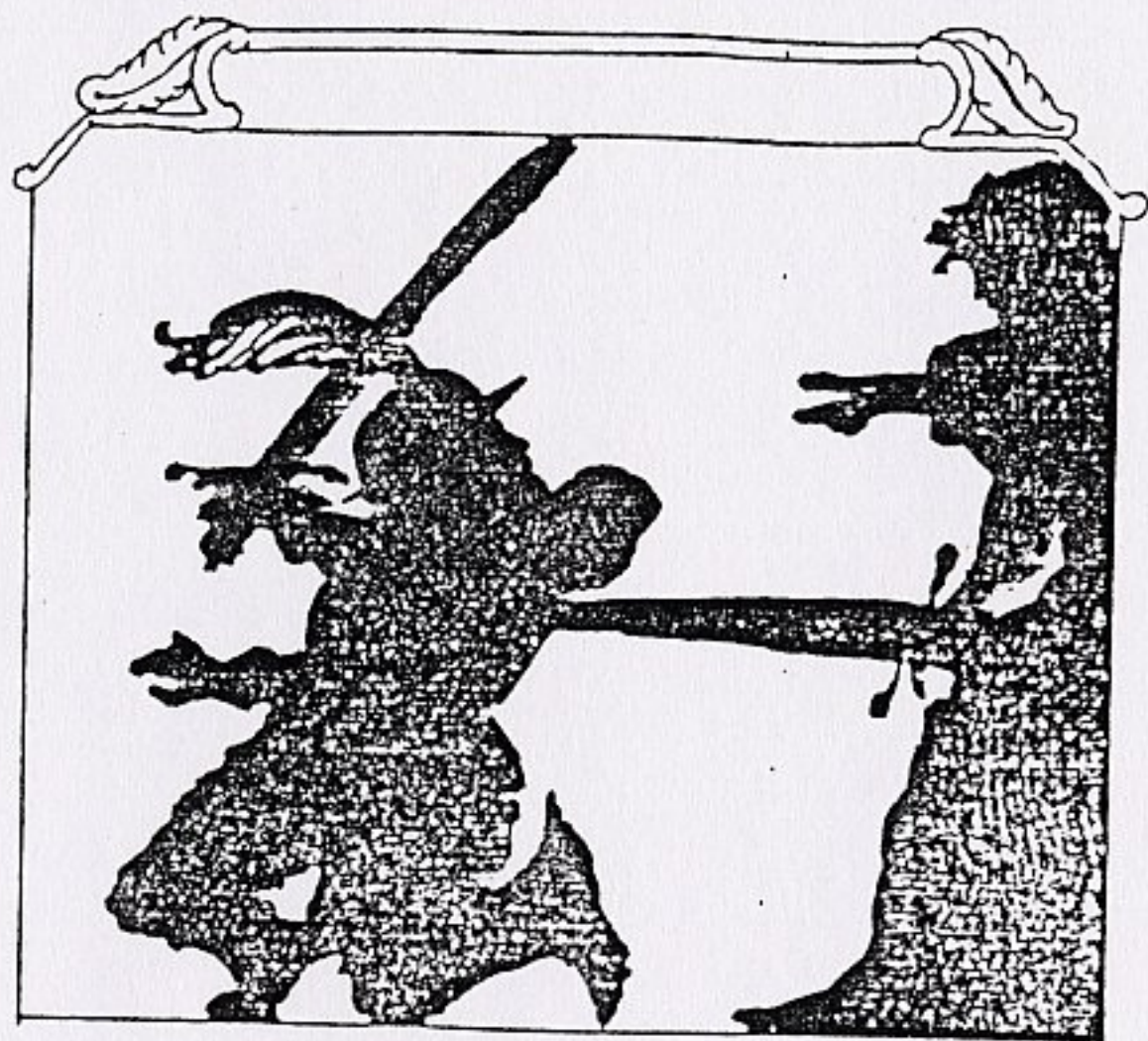
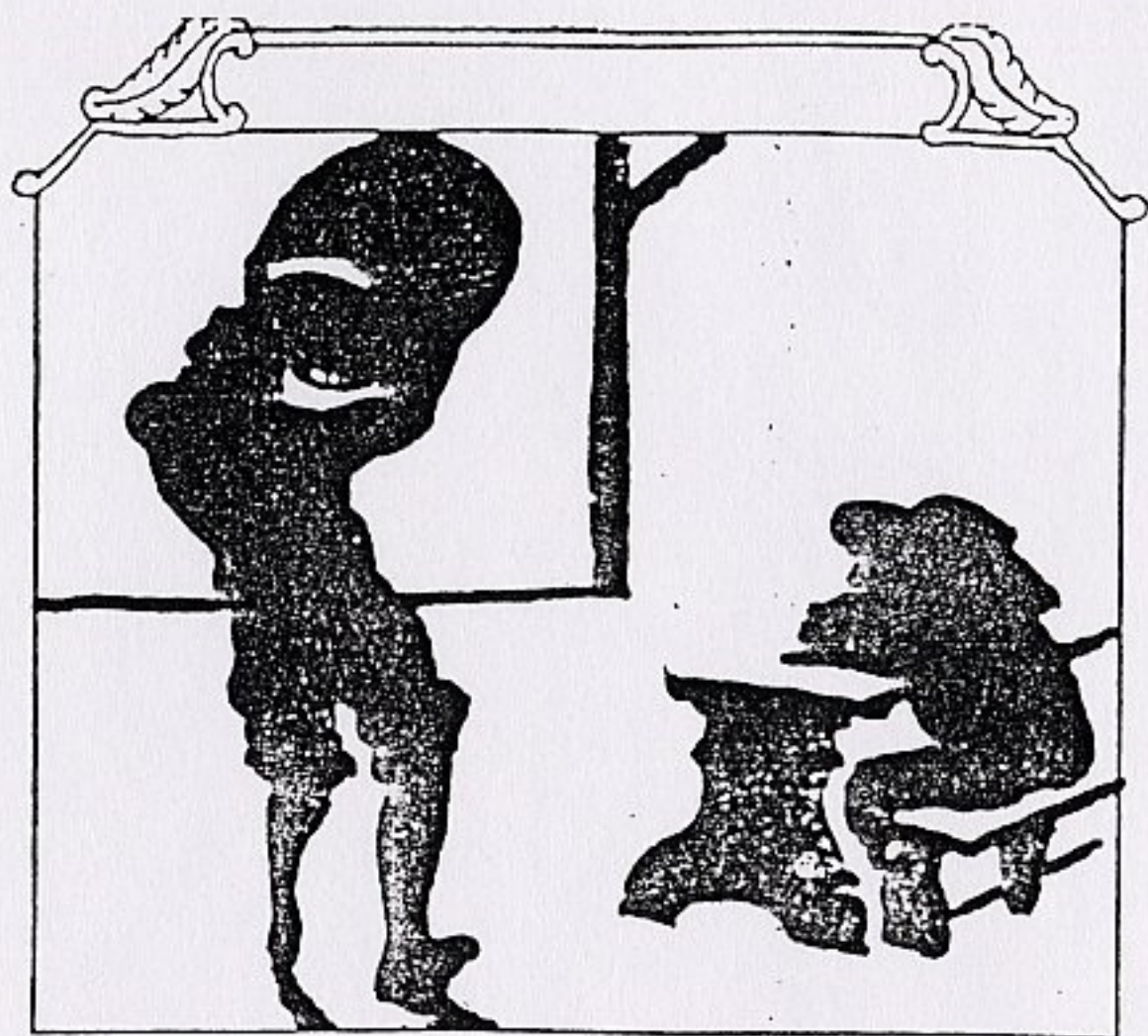

Melléklet az 5. feladathoz

- 1) Igen keserűli Miklóst az anyja:
Titkon azért őtet éléssel táplálja.
- 2) ...Király...
Ha tartaná Miklóst otthon, írta nagy kárnak.
- 3) Öccsére, Miklóssra nagy haragja vala
Szerető szolgáját mert megölte vala.
- 4) Oly igen megszánná az asszony siralmát,
Mondá, hogy megállja nékie bosszuját.
- 5) ...hogy Budából Tholdi György megjő vala,
Öccsét....gyakran feddi vala.
- 6) Nyomó rúdat félkezével kapta vala.
Buda felé azzal utat mutatja vala.
- 7) Király azért őtet fejéhez választá,
És tizenkét lóra neki hópénzt adta.
- 8) Meg kell ma itt halni tudod egyikünknek,
Nem szükség a hajó oztán holt embernek.
- 9) Bika rugaszkodván, kötélt szakadt vala...
Miklósnak akkoron sok máj adatott vala.
- 10) Az éren és nádton Miklós bujdosik vala!
- 11) Anyja Tholdi Györgynek szolgát azon kéré
Jó Tholdi Miklósnak ha leszen szüksége
akkor rozskenyeret eleibe ténye.
- 12) Anyja Tholdi Györgynek Miklóst szánja vala.

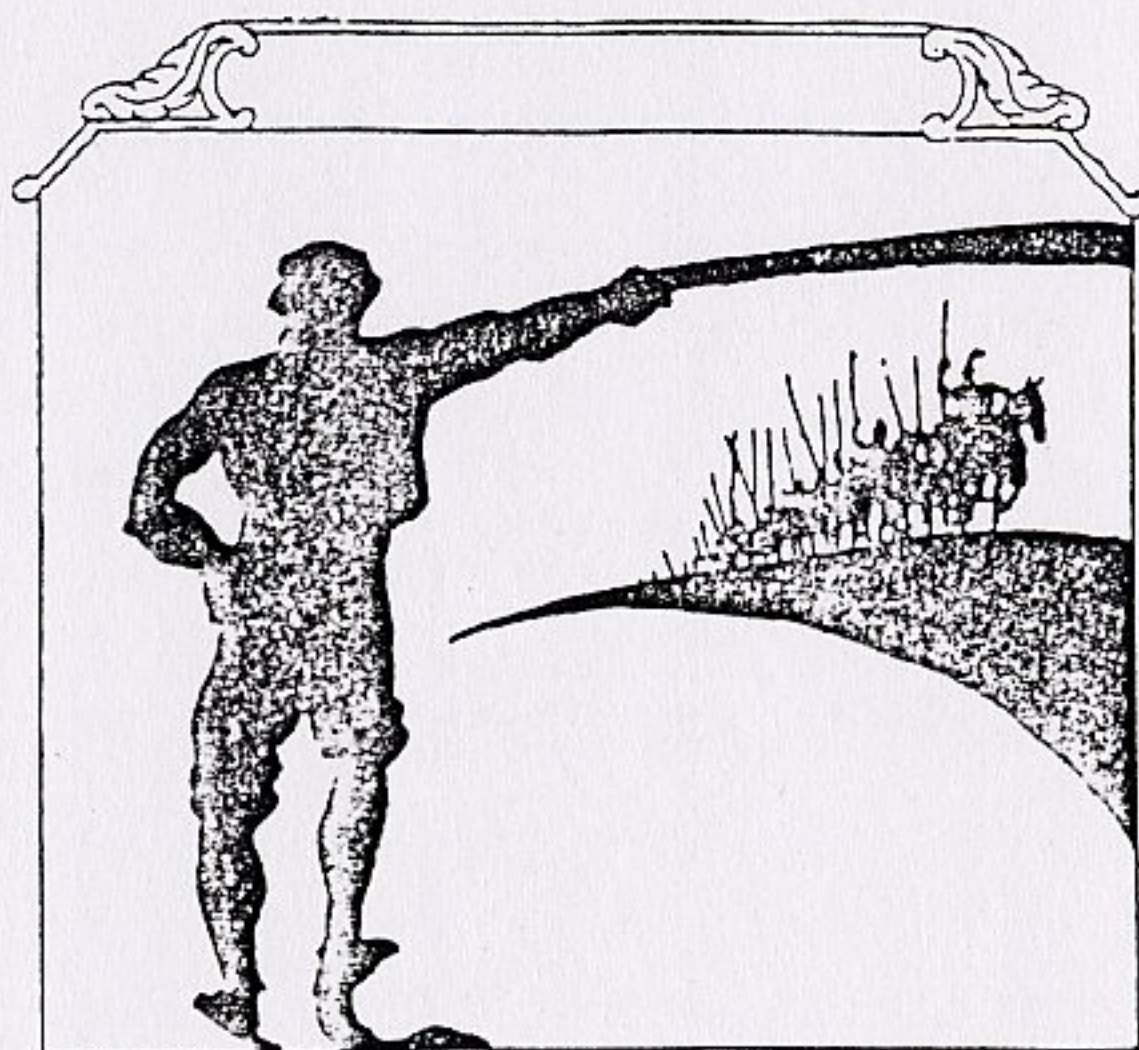
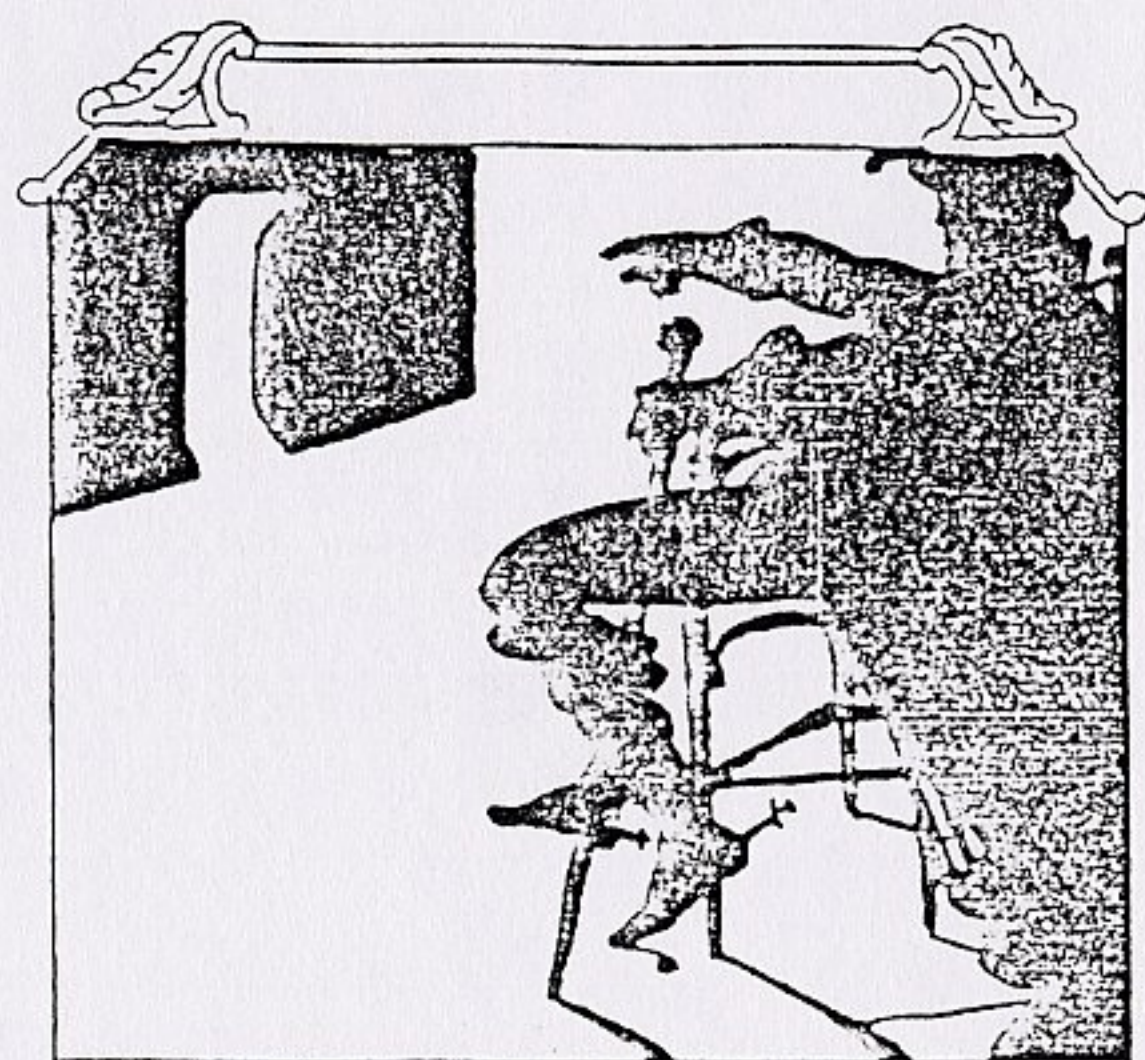
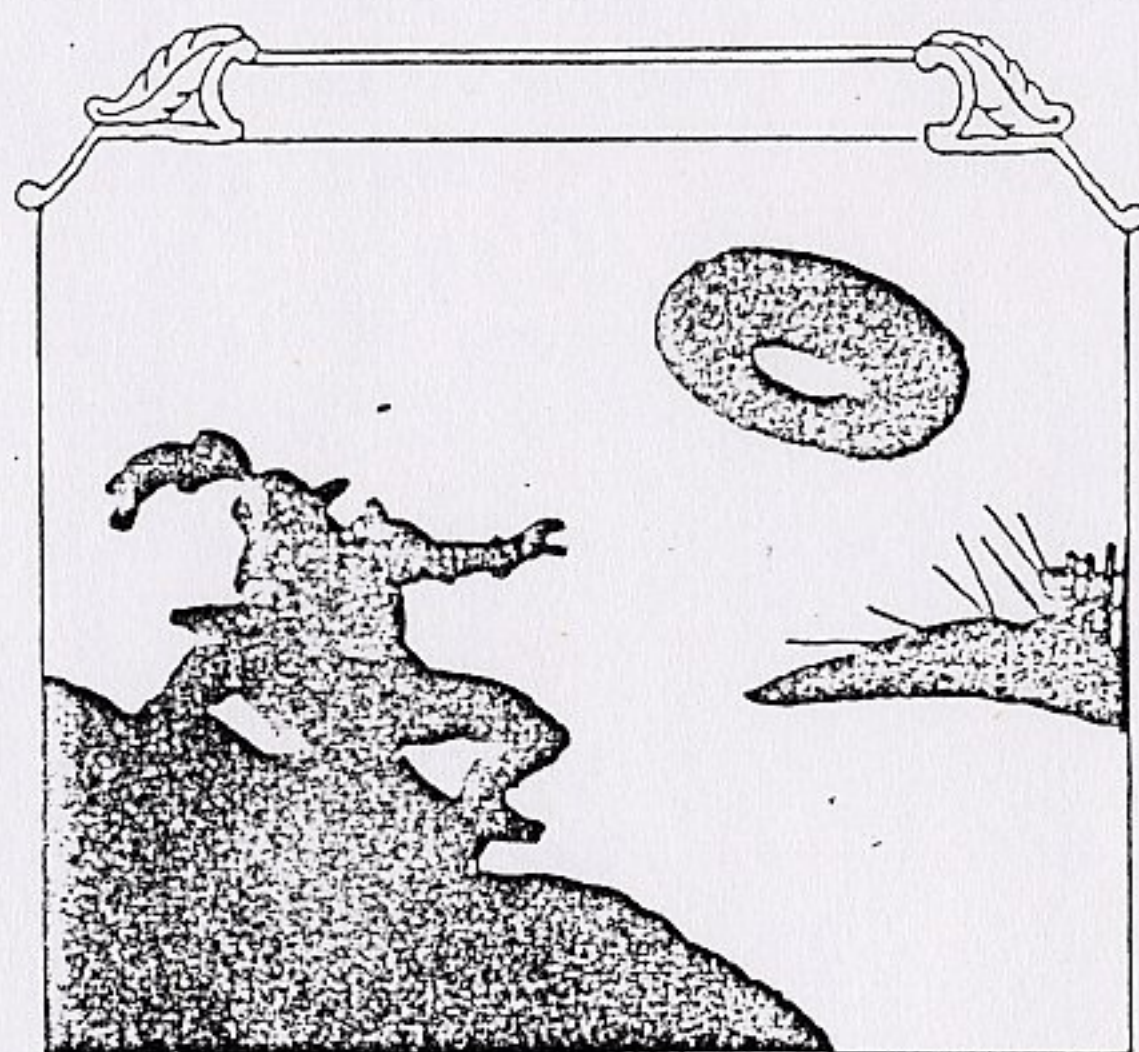
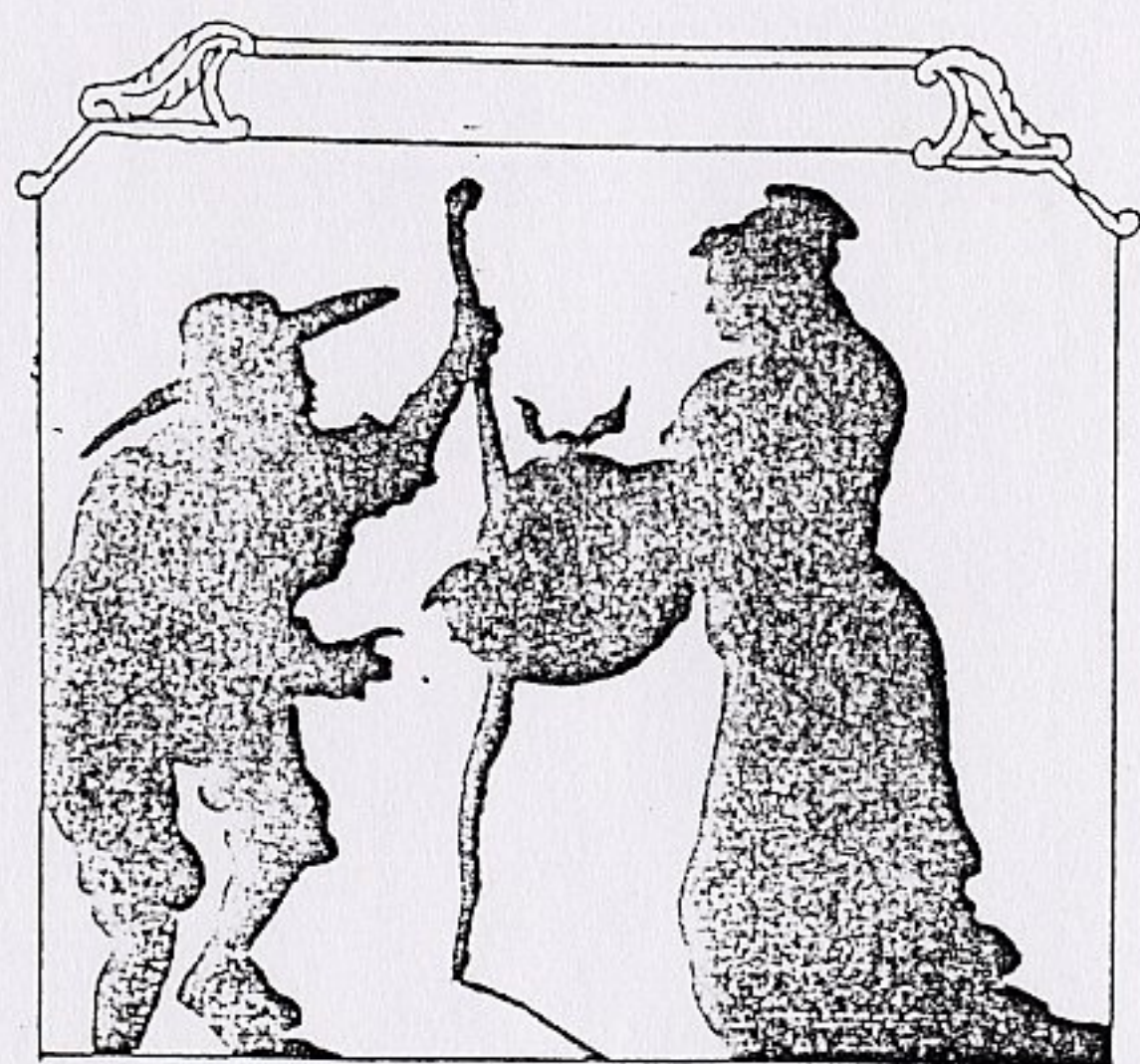
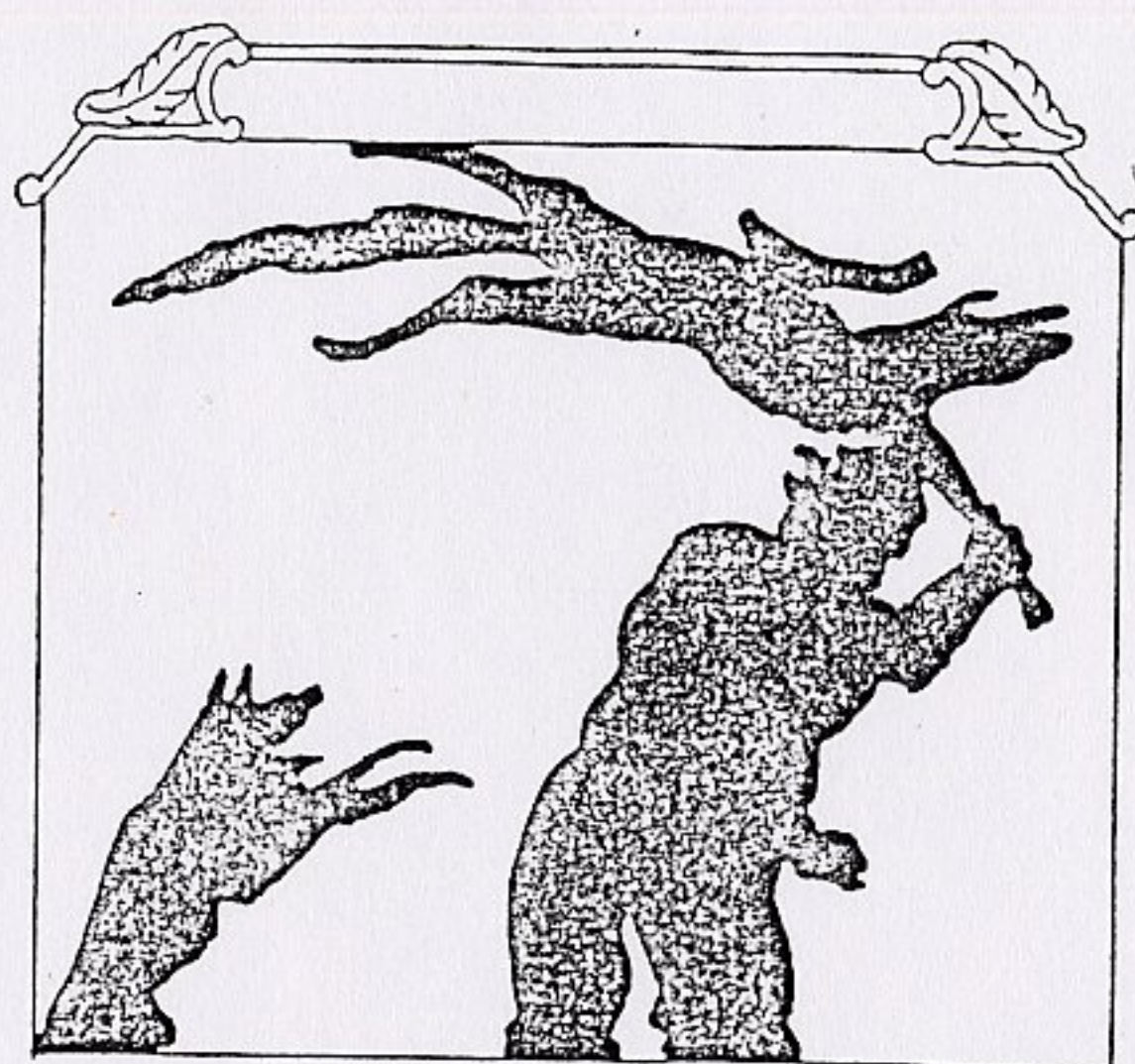
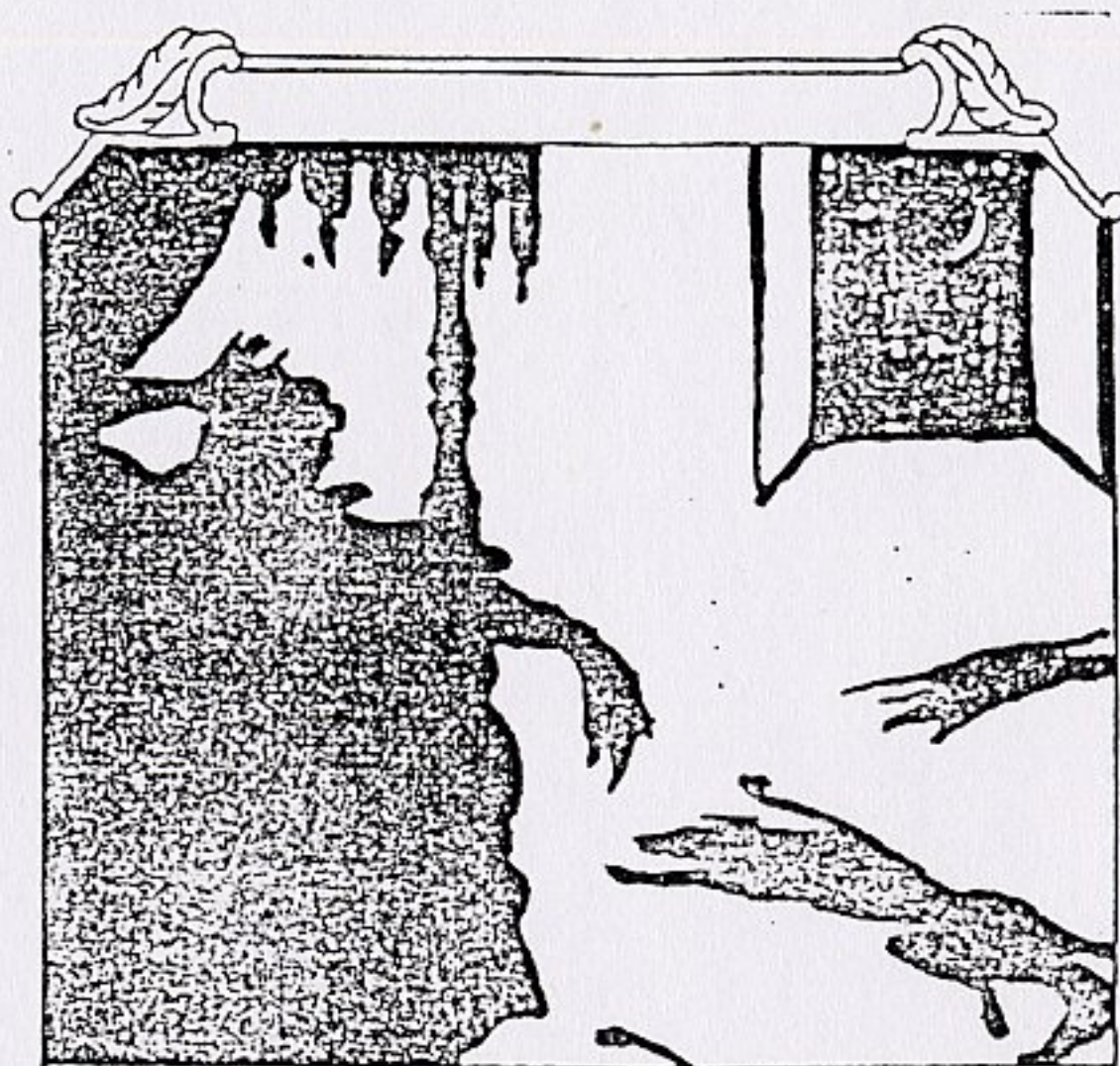

Melléklet az 5. feladathoz

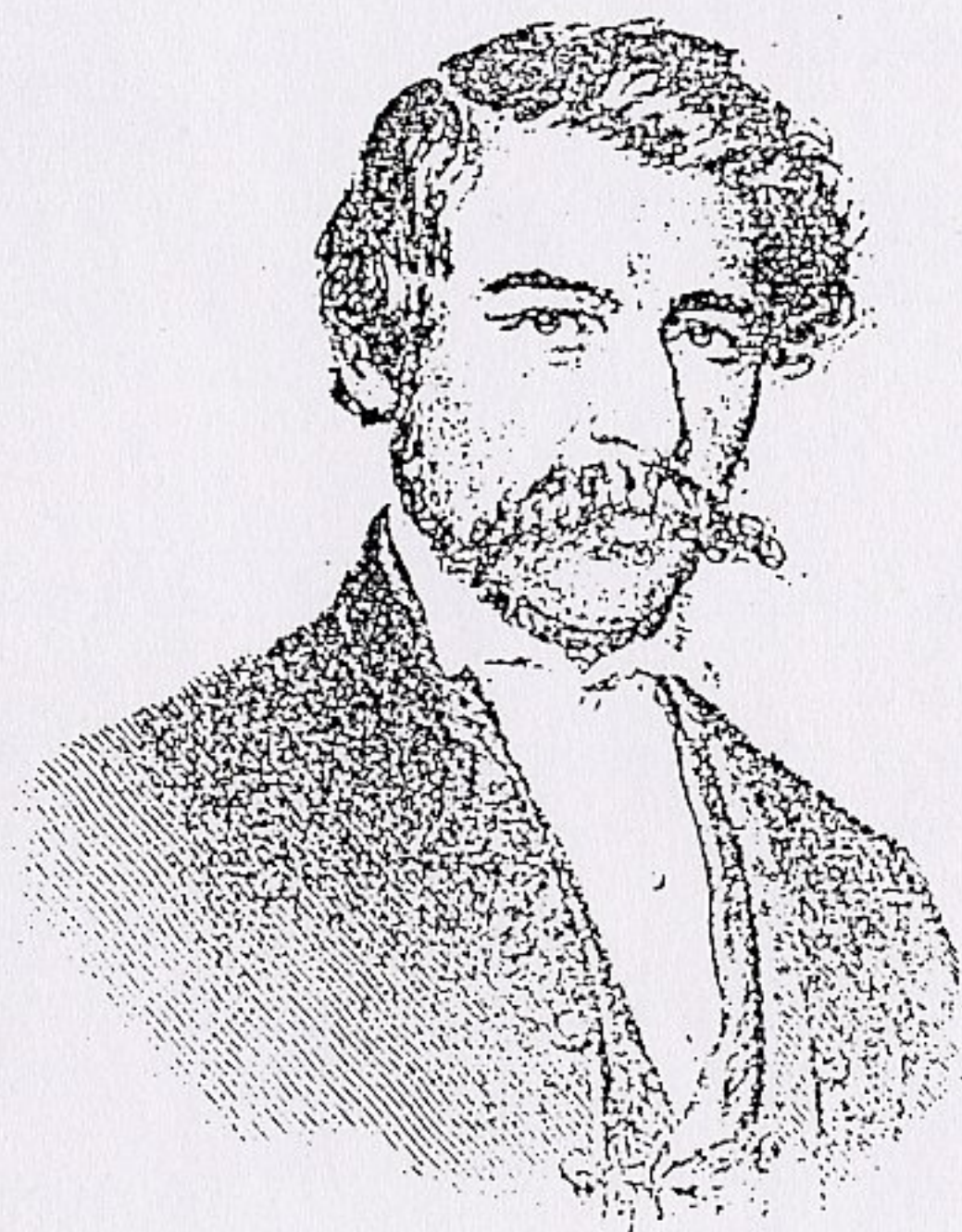

Melléklet az 5. feladathoz

ÉMLÉKLAP

„S mire nincs szó, nincsen képzet:
Az vagy nekem, oh költészet!”

.....
helyezett

.....
Általános Iskola tanulóinak

A Deák Ferenc Megyei Könyvtár Gyermekrészlegében
a
Letésem a lantot – Arany János élete és költészete
című
vetélkedőn való eredményes részvételért.

Zalaegerszeg, 1991. február 22.

.....

NAGY MAGYAR KÖLTŐK VIII.

TARKA FORGÓ

Nemes Nagy Ágnes, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor és Zelk Zoltán
költészete

Irodalmi vetélkedő 5-6. osztályosoknak

"A gyerekeknek minden játékból a legjobbat szoktuk juttatni — a versekből, az irodalomból is azt kellene" (Kányádi Sándor). E vallomás szellemében alkottak maradandó gyermekköltészetet Nemes Nagy Ágnes, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor és Zelk Zoltán.

1. feladat

Rövid életrajzok felolvasásával elevenítsük fel azokat az ismereteket, amelyeket a költőkről tanultatok. Feladatotok lesz, hogy az elhangzó életrajzokhoz társítsátok az 1. számú borítékban levő képeket!

- 1) Nemes Nagy Ágnes (1922-1991) költő, műfordító. Még írni sem tudott, amikor már verseket "csinált", ezeket a versikéket édesanyja jegyezte fel. A költőnő így emlékezik erre: "...én, amióta az eszemet tudom, mindig írtam. Folyamatosan, kihagyás nélkül... Valamikor útközben jöttem rá, hogy lehet jó gyermekverseket is írni." Prózai gyermekműveit tartalmazza Az aranyecset, legszebb gyermekverseit a Szökőkút című kötet.
- 2) Szabó Lőrinc (1900-1957) Kossuth-díjas költő, József Attila-díjas műfordító. Sok verset írt gyerekeknek gyerekekről. Egyik költeményében meg is fogalmazta: "Egyre jobban kezdem szeretni a gyerekeket." Tudott és nagyon szeretett tanítani, saját gyerekeivel rendszeresen foglalkozott. 1974-ben jelent meg Lóci óriás lesz című gyermekverseket tartalmazó kötetének első kiadása.
- 3) Weöres Sándor (1913-1989) költő, műfordító. 14 éves korában jelent meg első költeménye. Pályafutása során sok verset írt gyerekeknek is. Azt vallotta, hogy nem lehajolni kell hozzájuk, hanem fel kell emelni őket — vagyis megismertetni velük az igazi költészet szépségeit. Ezt tette a Bóbita, a Ha a világ rigó lenne és a Zimzizim című versesköteteivel.
- 4) Zelk Zoltán (1906-1981) Kossuth-díjas költő. Érmihályfalván született. Apja korai halála miatt mindössze 12 éves koráig járt iskolába. Ezután évekig inaskodott, majd újságíróként dolgozott. "Soha nem írtam a gyerekeknek igénytelenebbül, mint másoknak" — mondotta a költő. Költészetének nagy értékét képezi gyermekkölté-

szete. Kiváló gyermekversei olvashatók a Tolláskodik a tavasz című könyvben.

(4 pont)

Szemléltetés: Az 1. számú borítékban a költők arcképei.

Válasz: 1-d. 2-c. 3-b. 4-a.

2. feladat

Irodalmi emlékhelyet látogatunk meg videofilm segítségével, Zelk Zoltán gyermekkorának színhelyét. Reméljük, jó megfigyelők vagytok, mert a filmrészlet megtekintése után olyan kérdésekre kell válaszolnotok, amit a filmen láttatok, hallottatok.

- 1) Hány éves korában került Zelk Zoltán Miskolcra?
- 2) A Tízparancsolat hányadik (melyik) törvénye olvasható az emléktáblán?
- 3) Mi volt Zelk Zoltán apjának foglalkozása?
- 4) Mit szeretett volna Zelk Zoltánból nevelni édesapja?
- 5) Milyen – nagy örömet jelentő esemény történt a családban?

(5 pont)

Szemléltetés: Irodalmi barangolások 2. (részlet) videofilm.

- Válasz:
- 1) Kétéves korában került Zelk Zoltán Miskolcra.
  - 2) A Tízparancsolat törvénye: Ne ölj!
  - 3) Zelk Zoltán apja kántor volt.
  - 4) Édesapja Zelk Zoltánból attasét vagy csendőrtisztet szeretett volna nevelni.
  - 5) Ez idő tájt született Zelk Zoltán öccse, Tibi.

3. feladat

Weöres Sándor így vallott gyermekeknek írt verseiről: "Fontosnak érzem, hogy a gyerekek olyan ritmikai, zenei... anyagot kapjanak, ami lelkükben osztozni, sarjadozni kezd. Azért iparkodom minél... dallamosabbá formálni a gyermekverseimet..."

Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Szabó Lőrinc és Zelk Zoltán versei sok zeneszerzőt megihlettek. Megzenésített verseket hallgatunk meg. Ki írta, mi a címe az elhangzó költeményeknek?

(8 pont)

Szemléltetés: Megzenésített versek hangkazettáról.

- Válasz: 1) Zelk Zoltán: Ákombákom
2) Weöres Sándor: Csiribiri
3) Szabó Lőrinc: Esik a hó
4) Zelk Zoltán: Este jó, este jó
5) Nemes Nagy Ágnes: A gondolj-rám virág
6) Nemes Nagy Ágnes: Jön a kutya
7) Szabó Lőrinc: Nyitnikék
8) Weöres Sándor: Táncol a Hold

4. feladat

Nemcsak zeneszerzőket ihlettek meg a szép gyermekversek, hanem képzőművészeket is, akik szívesen készítettek rajzokat (illusztrációkat) a költeményekhez. Kik készítették a 2. számú borítékban levő rajzokat? Nevezzétek meg azokat a könyveket, amelyekben a rajzok megtalálhatók.

(8 pont)

Szemléltetés: A 2. számú borítékban levő illusztrációk.

- Válasz: 1) Würtz Ádám (Lóci óriás lesz)
2) Kass János (Tollászkodik a tavasz)
3) Pásztor Gábor (Szökőkút)
4) Hincz Gyula (Ha a világ rigó lenne)

5. feladat

A XVI. században élt egy németalföldi festő, idősebb Pieter Brueghel, aki a korabeli népi játékokat Gyermekjátékok című festményén örökítette meg. A Gyermekjátékok részleteihez Weöres Sándor írt rövid verseket. Tehát egy festmény alapján készültek a költemények, melyek játékokról szólnak. Fordítsuk meg a feladatot! Weöres Sándor: Virágfüzér című versére találjatok ki egy játékot s rajzoljátok le! (3. számú boríték) Segítségül nézegessétek meg Pieter Brueghel könyvét.

(10 pont)

Szemléltetés: rajzlap, zsírkréta.

6. feladat

Szabadon választott vers elmondása.

(10 pont)

7. feladat

Találjátok ki a hiányzó rímeket Weöres Sándor: Csali-mese című költeményéhez!

(6 pont)

Csali-mese

Hoztam neked kaskát,
hiszed-e?
A kaskában macskát,
.....
Jó lesz egerésznek,
tudod-e?
Háztető-zenésznek,
.....
Hoztam kézzel-lábbal,
várod-e?
Hegyen-völgyön által,
.....
Hegyi út magas volt,
kúszod-e?
völgyi út síkos volt,
.....
Nehéz volt a kaska,
sejted-e?
Nyávogott a macska,
.....
Felkarmolta vállam,
látod-e?
Otthagytam a sárban,
.....

Válasz: veszed-e?
hallod-e?
járod-e?
csúszod-e?
érted-e?
bánod-e?

8. feladat

Weöres Sándor: Virágfüzér című versének színhelye egy virágos rét. A Virágfüzér meghallgatása után találjátok ki egy játékot a költeményre. Játsszátok el, adjátok elő, jelenítsétek meg a verset!

Virágfüzér

Hosszú a virágfüzér,
kéztől kézig ér.
Valamennyi kézen át
kezdettől végig ér.

Átlépünk a hegyen,
fogjátok a füzért
mindkét hegyoldalon.

Lejtünk a tengeren,
fogjátok a füzért
mindkét partoldalon.

Szállunk az égen át
a csillagok között.

Hosszú a virágfüzér,
kéztől kézig ér.
Valamennyi kézen át
kezdettől végig ér.

Felhasznált irodalom

- Brueghel, Pieter: Gyermekjátékok, azaz idősebb Pieter Brueghel mester... festménye alapján készült képeskönyv. Bp. 1981, Móra Kiadó.
Kalocsai Józsefné: Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 5. osztálya számára. Bp. 1981, Tankönyvkiadó.
Nemes Nagy Ágnes: Szökőkút. Bp. 1979, Móra Kiadó.
Szabó Lőrinc: Lóci óriás lesz. Bp. 1978, Móra Kiadó.
Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne. Bp. 1986, Móra Kiadó.
Zelk Zoltán: Tolláskodik a tavasz. Bp. 1976, Móra Kiadó.

Felhasznált hanglemezek és videofilm

- Nemes Nagy Ágnes: A gondolj-rám virág = Boldog születésnapot. Halász Judit. B/9.
Nemes Nagy Ágnes: Jön a kutya = Boldog születésnapot. Halász Judit. A/3.
Szabó Lőrinc: Esik a hó = Betlehemi királyok. Kormorán. A/II.3.
Szabó Lőrinc: Nyitnikék = Nálátok laknak-e állatok? Kaláka. B/15.
Weöres Sándor: Csiribiri = Gyerekkor. Halász Judit. I/B/1.
Weöres Sándor: Táncol a Hold = Bukfenc. Szélkiáltó. A/10.
Zelk Zoltán: Ákom-bákom = Mákosrétes. Halász Judit. A/7.
Zelk Zoltán: Este jó, este jó = Mesebeli madár. Vitai Ildikó. A/II.3.
Beszélő házak = Irodalmi barangolások 2. (videorészlet)

Melléklet az 1. feladathoz

a)

b)

c)

d)

Melléklet a 4. feladathoz

1)

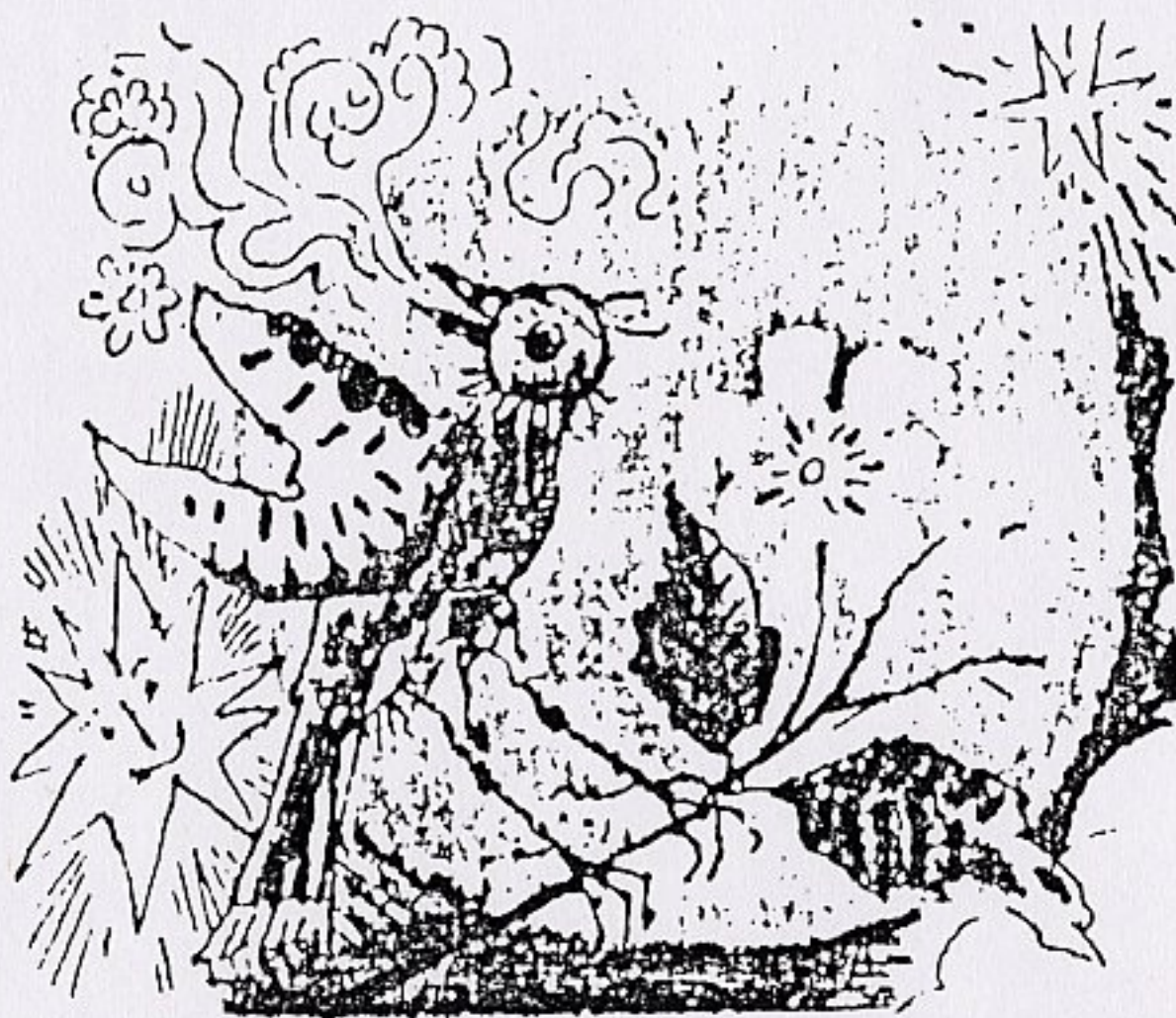
Melléklet a 4. feladathoz

2)

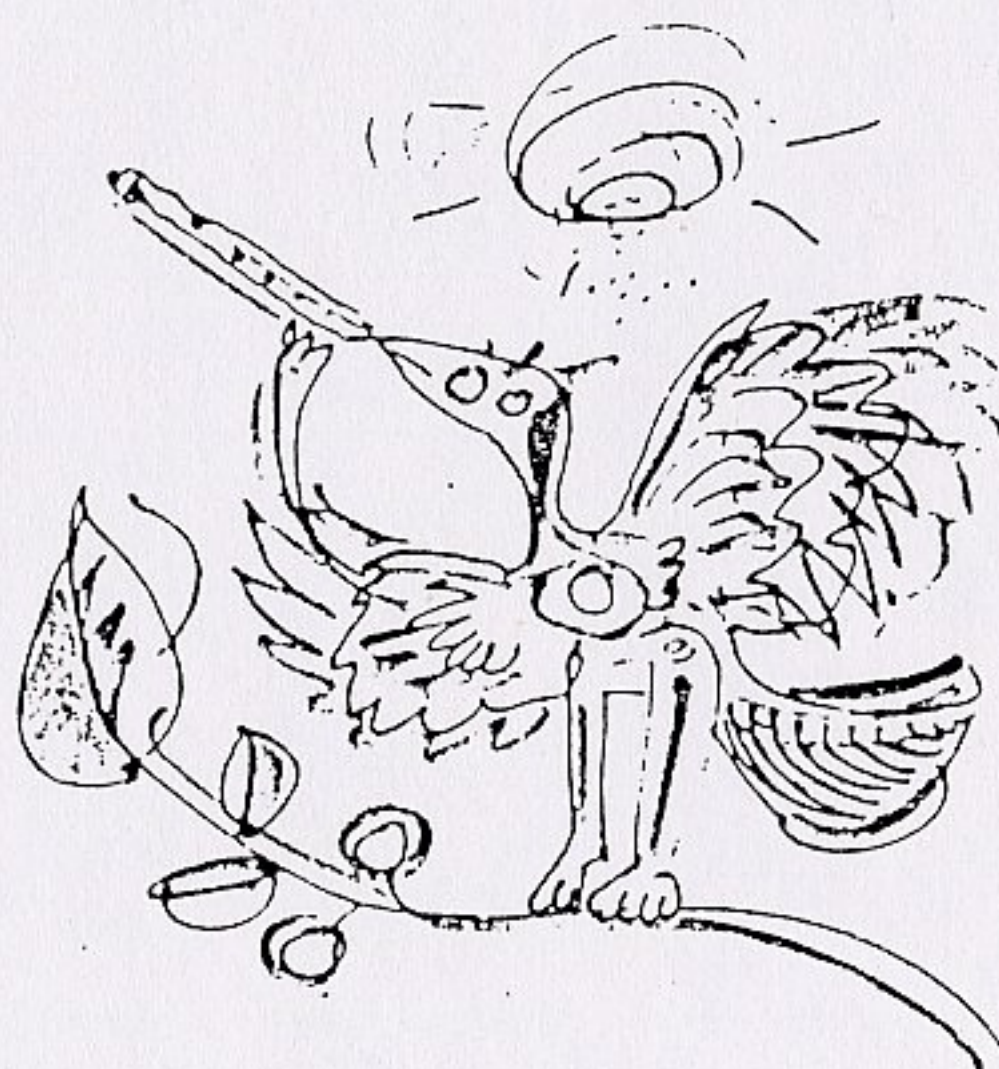
Melléklet a 4. feladathoz

3)

Melléklet a 4. feladathoz

4)

Melléklet az 5. feladathoz

Virágfüzér

Hosszú a virágfüzér,
kéztől kézig ér.
Valamennyi kézen át
kezdettől végig ér.

Átlépünk a hegyen,
fogjátok a füzért
mindkét hegyoldalon.

Lejtünk a tengeren,
fogjátok a füzért
mindkét partoldalon.

Szállunk az égen át
a csillagok között.

Hosszú a virágfüzér,
kéztől kézig ér.
Valamennyi kézen át
kezdettől végig ér.